

Gieldaid vásáhusat sámediggeválgga 2021 čađahemiin

Ráhkaduvvon Gielda -ja guovlodepartementta bargogohččumiin

DAVVISÁMEGILLII (nordsamisk)

Raporta lea jorgaluvvon dárogielas.

Oslo Economics birra

Oslo Economics guorahallá servodatfágalaš váttisvuodaid ja lea ráđđeaddi fitnodagaide, eiseválddiide ja organisašuvnnaide. Min analysat sáhttet leat mearrádušvuodđun eiseválddiide, diehtovuodđun rievttálaš proseassain, dahje vuodđun organisašuvnnaide mat háliidit váikkuhit rámmaeavttuideaset. Mii ipmirdit váttisvuodaid mat čuožžilit go márkkan ja politihkka gávnnadit.

Oslo Economics lea servodatfágalaš ráđđeaddinbiras mas leat hárvánnan konsuleanttat geain lea duogáš almmolaš hálddašeamis ja iešguhtege dutkan- ja analysabirrašin. Mii fállat ipmárdusa fidnovásáhusa, fágagelbbolašvuoda ja ovttasbargoguimmiid fierpmádaga vuodul.

Sámediggeválgga birra

Sámedikki ja eará sámi vuoigatvuodaid birra lága mielde galgá sámi álbmotjoavku Norggas sáhttit ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima. Dat mearkkaša ahte sámiin galgá leat sierra iešheanaláš álbmotválljejuvnon orgána – riikaviidosas Sámediggi masa sámit leat válljen sámiid.

Sámediggeválgga čadahuvo juohke njealját jagi oktanaga stuorradiggeválggain. Sámediggeválggas galget Norgga sápmelaččat geat leat jienastuslogus válljet 39 áirasa. Sámediggi lea bajimuš válgaeiseváldi ja ráhkkaneapmi ja čadaheapmi lea Sámedikki ovddasvástáduš. Dan bargui ožžot sii vuogádatteknihkalaš veahki Válgadirektoráhtas, ja gielddat fas čadahit válgga.

Gielladaid vásáhusat sámediggeválgga 2021 čadahemiin/OE-raporta 2022-26

© Oslo Economics, geassemánu 12.b. 2022

Oktavuodaolmmoš:

Marit Svenggaard /Doaibmaoasálaš

msv@osloeconomics.no, Tel. 982 63 985

Govva/illustrašuvdna: Åse M. P. Pulk/Sámediggi

Sisdoallu

Čoahkkáigeassu ja konklusuvnnat	4
1. Guorahallama duogáš, ulbmil ja diehtovuodđu	6
1.1 Duogáš ja ulbmil	6
1.2 Diehtovuodđu	6
2. Sámediggeválgga čadaheami birra	7
2.1 Sámediggeválgga organiseren	7
2.2 Sámedikki barggut	8
2.3 Válgadirektoráhta barggut	9
2.4 Gielddaid barggut	10
3. Gielddaid vásáhusat Sámediggeválgga 2021 čadahemiin	14
3.1 Ráhkkananmuddu	14
3.2 Ovdagihtiijenasteami áigodat	15
3.3 Válgabeaivi/válgabeaivvit	16
3.4 Lohkanmuddu	17
3.5 Gielddaid vásáhusat EVA geavahemiin	17
4. Gielddaid bálvalusfálaldaga ja barggojuogu árvvoštallamat	18
4.1 Gielddaid árvvoštallan oahpahusa hárrái	18
4.2 Gielddaid árvvoštallan diehtujuohkinbarggu hárrái	19
4.3 Gielddaid árvvoštallan geavaheadjedoarjaga hárrái	19
4.4 Gielddaid árvvoštallan barggojuogu hárrái	19
5. Buoridanevttohusat 2025 sámediggeválgga ektui	21
5.1 Árvvoštallamiid duogáš	21
5.2 Evttohusat buoridemiide ráhkkananmuttus	21
5.3 Evttohusat buoridemiide ovdagihtiijenasteami áigodagas	21
5.4 Buoridanevttohusat válgabeaivái/válgabeivviide	22
5.5 Buoridanevttohusat lohkanmuddui	22
5.6 Evttohusat buoridit EVA	22
5.7 Evttohusat buoridit bálvalusfálaldaga	22
5.8 Evttohusat barggojuogu buoridemiide	22
5.9 Árvvoštallamiin čoahkkáigeassu	23

Čoahkkáigeassu ja konklusuvnnat

Sámediggeválga čadahuvo juohke njealját jagi, ja lea mearrideaddjin ahte sápmelaččain lea iežaset iešheanalaš álbmotválljejuvvon orgána – riikkaviidosas sámediggi masa sámit leat válljen sámiid. Sámedikkis lea bajimus ovdasvástádus válgga čadaheamis, ja Válgadirektoráhtta veahkeha fas vuogádatdoarjagiin čadnon válgahálddašanvuogádaški EVA. Dasto lea Gielda- ja guovlodepartemeanttas ovdasvástádus juolluduvvon bušeahhtarudaš Sámediggái.

Oslo Economics lea iskan gielddaid vásáhusaid Sámediggeválga 2021 čadahemiin. Bargu lea čuovvoleapmi dieđuin mat bohte ruovttoluotta gielddain válgačadaheami iskkadeamis 2021 sturradigge- ja sámediggeválgga oktavuodaš. Earret eanet máhtu dan birra movt gielddat leat vásihan válgačadaheami ja bálvalusaid maid leat ožžon Sámedikkis ja Válgadirektoráhtas, guorahallama ulbmilin lea leamaš identifiseret movt gielddat oaiuvildit vásttolaš eiseválddit berrešedje vuoruhit bargguid boahhte sámediggeválgga ektui vai sihkkarasttášii nu bures go vejolaš ahte sámediggeválgga čadaheapmi lea riekta, sihkar, rabas ja addá luohttevašvuoda. Guorahallan lea čadahuvon ođđajagemánus cuoŋománnui 2022.

Guorahallama diehtovuoddu leat jearahallamat Sámedikkiin, Válgadirektoráhtain ja 20 gielddain. Gielddaid válljen lea dan dihte vai oččoši nu representatiiva gova gielddaid vásáhusain go vejolaš, muhto eanemus deattuhuvvojit vásáhusat gielddain main jienastanlohkui čállojuvvon sápmelaččaid logus lea vissis sturrodan.

Guorahallama váldofuomášupmi lea ahte olu gielddat vásihedje hástalusaid go 2021:s čadahedje sámediggeválgga. Dovdui earenoamáš vahágin ahte jienastuslihput ledje mannonan, válgajienastuslohku lei boastut, ja go gielddat eai ožžon eanet dieđuid ja oahpahusa. Olu gielddat vásihedje maiddái ahte sámediggeválga bargujoahku ii lean buot buoremus go galggašii sihkkarastit ahte sámediggeválgga čadaheapmi lea riekta, sihkar, rabas ja addá luohttevašvuoda.

Ráhkkananmuttus, dás definerejuvvon áigin dassáži ovdagihitii jienasteapmi rahppojuvvo, galget gielddat plánet válgačadaheami; válgamielbargit galget oahpahuvo, válgamateriála diŋgojuvvo ja válgalanjat maid geavaha ovdagihitii jienastanáigodagas skáhppojuvvo. Sámediggeválgga 2021 čadaheamis leat gielddat váillahan oahpu ráhkkananáiggis, ja leat váillahan dieđuid. Earenoamážit leat váillahan dieđuid mannoneami birra mii čuožžilii go jienastuslihput deaddiluvvo ja boasttuvuodaid birra mat almmustuvvo Sámedikki jienastuslogus.

Ovdagihitii jienasteami áigodat rahppojuvvui borgemánu 10. beaivvi, muhto Vearroetáhta vuogádagaid boasttuvuoda geažil ii lean jienastuslohku riekta ovdal borgemánu 18. beaivvi. Dan bottas ráhkadii jienastuslogu boasttuvuodda dilálašvuodaid main muhtun jienasteaddjit ožžo boasttudieđuid dan birra čužžot go jienastuslogus. Daid mannonan jienastuslihpuid geažil fertejedje jienasteaddjit ovdagihitii jienastanáigodaga álggus geavahit obbalaš jienastuslihpuid. Obbalaš jienastuslihput jávkadit vejolašvuoda addit persovdnajienaid. Dasa lassin lea sámediggeválgga obbalaš jienastuslihpuin dakkár hápmi mii gielddaid mielas lea unnán profeshšunella. Olu gielddat celke ahte sis ledje jienasteaddjit geat vásihedje sámediggeválgga duodalašvuoda ja kvalitehta heajubun go sturradiggeválggas. Mannonan jienastuslihput ja boasttuvuoddat jienastuslogus leat deatalaš sivat dasa, muhto maiddái movt ieš jienasteapmi lea organiserejuvvon. Sámediggeválggas

biddjojuvvo jienastuslihppu jienastuslihppokonvoluhttii, maid jietnavuostáiváldi bidjá ovttas jienastankoarttain doavdnjekonvoluhttii ovdal go jienasteapmi lea čađahuvvon. Mii dasto dáhpáhuvvá jienain lea sorjavaš man olu sápmelaččat leat jienastuslogus dan gielddas gos jienastii, ja gielddas gos jienasteaddji ássá. Gielda-Norga lea sámediggeválggas juhkkajojuvvon golmma šládji: Gielddat main leat unnit go 30 sápmelačča jienastuslogus (minus 30-gielddat), gielddat main leat 30 dahje eanet sápmelačča jienastuslogus (pluss 30-gielddat) ja lohkgangielddat. Leat vuogádagat movt jienat galget sáddejuvot gielddaid gaskka sihke ovdagihtiijenasteami áigodagas ja válgadikkis. Vuogádat lea dattetge hearke olmmošlaš boasttuvuođaide, ja mángga gieldda oaiuvildit dan leat sidjiide dagahan olu liigebarggu 2021 válggas.

Ieš válgabeaivvi ledje unnit hástalusat go ovdagihtii jienastanáigodagas. Moanat gielddat oaiuvildit almmatge ahte livččii leamaš álkit jus sáhtášii atnit elektrovnnalaš jienastuslogu maiddá jienaide mat addojuvvojit válgadikkis.

Jienaid logadettiin, jus ovddasvástáduš šaddá lohkgangielddaide, leat dieđut maid gielddat máhcahit buori muddui čadnon vásáhusaide válgahálldašeami vuogádahkii EVA. Dan sadjái go muhtun gielddat leat hui duhtavaččat EVA:in, de lea earáid oaiivil fas ahte lea olu maid sáhtta dahkat EVA:s álkidahttin dihte válgagaččaheami gielddaide.

Eatnat gielddain lea maiddá dat oaidnu ahte leat buoret vuogit organiseret sámediggeválgga barggaid. Geahpedan dihte vára sáddet boastut gielddaid gaskka, ja vai lohkgangielddat sestet olu barggu, sáhtášii Sámedikkis leat ovddasvástáduš lohkat buot jienaid. Sámediggeválgga organiseren spiehkasta stuorradiggeválgga organiseremis dainna lágiin ahte Sámedikkis lea sihke bajimus ovddasvástáduš, nugo Stuorradikkisge, ja ovddasvástáduš addit válgafágalaš veahki gielddaide. Stuorradiggeválggas addá Válgadirektoráhtta válgafágalaš veahki gielddaide, ja moanat gielddat oaiuvildit sullasaš organiseren livččii sávahahti sámediggeválggasge. Dát gielddat ákkastit oainnuset dainna ahte Válgadirektoráhtas lea organisašuvdna mii bargá dušše válggain, sis leat eanet resurssat go Sámedikkis, ja bargguset olis maiddá gielddastivrra- ja fylkkadiggeválggain leat sii eanet hárvánan addit bálvalusaid gielddaide. Dán čielggadeami mandáhttan ii leat leamaš addit iešheanalaš árvoštallamiid sámediggeválgga resursageavaheamis ja organiseremis. Gielddaid ruovttoluottadieđuid čadamannan čájeha dattetge ahte soaitá leat hástaleaddji fuolahit ahte sámediggeválgga 2025:s čađahuvvo rivttes, sihkkaris, rabas ja luohhtevašvuodaaddi láhkái, jus bargojuohku ja dat resurssat mat dál biddjojuvvojit sámediggeválgga čađaheapmái bissot nugo leat. Badjelaš 20 000 jienastanvuogitvuodalaččain lea sámediggeválgga oalle unni jienasteddjiid logu dáfus, muhto stuoris oassálasti aktevrraid logu dáfus. Norggas leat 356 gieldda main leat iešguđetlágan rollat sámediggeválggas, ja mat buohkat dárbbasivčče dieđuid ja oahpahusa, ja sávašedje sáhttit váldit oktavuoda geavaheaddjedoarjagiin go lea dárbu. Daid dárbbuid gokčan orru gáibideamen stuorát organisašuvnna go maid Sámediggi ráđđii go Sámediggeválgga čađahuvvui 2021:s.

1. Guorahallama duogáš, ulbmil ja diehtovuodđu

1.1 Duogáš ja ulbmil

Gieldda- ja guovlodepartemeantta (ovddeš GOD) ovddas bargun buvttii Oslo Economics čakčat 2021:s, *Válgadirektoráhta bálvalusaid evaluerema 2021 válgga čađaheami ja 2021 Válggačađahaniskadeami oktavuodas*. Dát leat iskkadeamit mat gearddu- huvvojit juohke válggas.

Válggačađahaniskadeami várvešvuohta lea gielddaid ráhkkanepmi ja sin válggačađheapmi. Váldodeaddu lea stuorradiggeválgga čađaheamis, muhto iskkadeapmi sisttisdoallá maiddáí gažaldagaid čadnon earenoamážit sámediggeválgga čađaheapmái. Iskkadeapmi čájeha ahte leamaš earenoamáš hástalusat go sámediggeválgga čađahuvvui 2021:s, muhto ii evalueren iige válgga- čađahaniskadeapmi bija doarvái buori vuodđu árvvoštallat mii lea doaimman bures dahje heajubut sámediggeválgga čađaheamis.

Oslo Economics oaččui danne lassidoaimman guorahallat movt gielddat vásihedje sámedigge- válgga čađaheami 2021:s. Guorahallama ulbmilin lea leamaš oažžut eambo máhtu gielddaid válggačađheami vásáhusaid birra, ja identifiseret movt gielddat oaivildit vásttolaš eiseválddit berrešedje vuoruhit bargguid boahhte sámediggeválgga ektui vai buoremus lági mielde sihkkarasttáši ahte sámediggeválgga čađahuvvo rievttis, sihkkaris, rabas ja luohttámušluovvi láhkái.

1.2 Diehtovuodđu

Guorahallama vuodđogáldu leat 20 gieldda válggaovddasvástideddjiid jearahallamat. Jearahallamat čađahuvvo Teamsa bokte guovvamánus 2022.

Gielddaid válljen lei oažžun dihte nu representatiiva gova gielddaid vásáhusain go vejolaš, muhto eanemus deattuhuvvo vásáhusat gielddain main sápmelaččaid logus jienastuslogus lea vassis viidodat. Mii sáddiimet jearahallanearaldaga buot lohkanielddaide, ja juohke válgabiirres sáddiimet dasa lassin jearaldaga unnimusat ovtta pluss 30-gildii ja ovtta minus 30-gildii. Válgabiirriin main eai lean minus 30-gielddat sáddejuvvui jearaldat guovtti pluss 30-gildii. Válljenmunni biddjojuvvui čoahkkái ja lasihuvvui vai gokčá dan 10 gieldda main leat eanemus sápmelaččat jienastuslogus. Nugo čájehuvvo čađaheimmet jearahallama guđain gielddain čieža lohkanielddas, golbma minus-30 gielddain ja 11 pluss 30-gielddain.

Mii oaivildit dán válljenmuni bidjat buori vuodđu árvvoštallat movt gieldda-Norga vásihii sámediggeválgga čađaheami 2021:s.

Guorahallan lea dasa lassin huksejuvvon jearahalla- miidda ja jearahallaniskademiide mat leat čađahuvvon evalueremii Válgadirektoráhta álvalusain álggas 2021:s, ja Oslo gieldda evaluerenraportii sámediggeválggas.¹

Tabella 1-1: Jearahallon gielddat

Gieldda	Válgabiire	Gieldda
Bearárváhki	Nuorta	Minus 30-gieldda
Haugesund	Mátta-Norga	Minus 30-gieldda
Væøy	Viesttar- mearra	Minus 30-gieldda
Bærum	Mátta- Norga	Pluss 30-gieldda
Hápmir	Viesttar- mearra	Pluss 30-gieldda
Hámmerfeasta	Davvi	Pluss 30-gieldda
Guovdageaidnu	Árvjovárri	Pluss 30-gieldda
Gáivuotna	Gáisi	Pluss 30-gieldda
Målselv	Gáisi	Pluss 30-gieldda
Porsángu	Árvjovárri	Pluss 30-gieldda
Rana (Ranen)	Lulli-Sámi	Pluss 30-gieldda
Skjervøy	Davvi	Pluss 30-gieldda
Mátta-Várjjat	Nuorta	Pluss 30-gieldda
Troanddin	Lulli-Sámi	Pluss 30-gieldda
Áltá	Davvi	Lohkangieldda
Narvik (Áhkánjárga)	Viesttar- mearra	Lohkangieldda
Oslo	Mátta- Norga	Lohkangieldda
Steinkjer	Lullisámi	Lohkangieldda
Deatnu	Nuorta	Lohkangieldda
Romsa	Gáisi	Lohkangieldda

¹Diehtogáldot ja metodalaš vuohki válgaevalueremis eanet čilgejuvvon vuodđoraporttas,

Evalueren Válgadirektoráhta bálvalusain válggas 2021:s (Oslo Economics, 2022).

2. Sámediggeválgga čađaheami birra

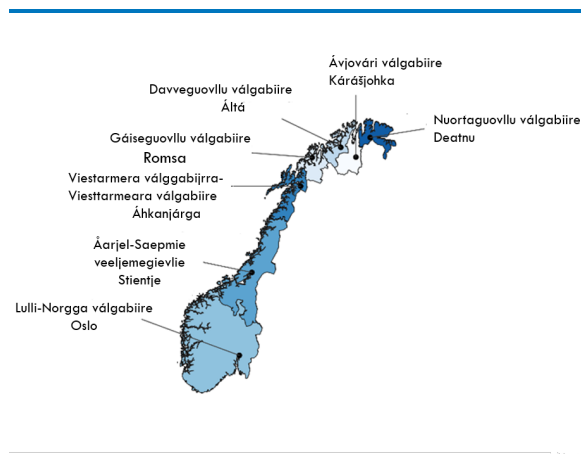
Sámedikki ja eará sámi vuoigatvuođaid birra lága mielde galgá sámi álbmotjoavku Norggas sáhttit ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima. Dát mearkkaša ahte sámiin galgá leat sierra iešheanalaš álbmotválljejuvnon orgána – riikaviidosasš sámediggi masa sámit leat válljen sámiid. Sámediggái čađahuvo válgga juohke njealját jagi oktanaga stuorradiggeválggain. Dán kapihttalis geahččat lagabuidda movt sámediggeválgga organiseren ja bargujuohku lea sámediggeválgga čađahettiin.

2.1 Sámediggeválgga organiseren

Sámediggeválggas galget sápmelaččat geat leat jienastuslogus válljet 39 áirasa. Sámediggeválggas 2021:s ledje 20 545 jienastanvuoigatvuođalačča ja 13 834 lohkkjuvnon jienastuslihpu.² Dát lea 68,8 proseantta válgaoassálastin sápmelaččaid gaskkas geat leat jienastuslogus. 2017 válgga rájes lea jienastuslohku čállojuvnon sápmelaččaid lohku lassánan hirbmosit. Válgas 2017:s ledje 16 958 jienastanvuoigatvuođalačča ja válgaoassálastin lei 70,3 proseantta.

Sámediggeválgga spiehkasta stuorradiggeválggas dainna lágiin ahte Sámedikki áirasat válljejuvvojit čieža válgabiirres. Iešguhtege biirriid áirasiid lohku mearriduvvo dan vuođul man olu sápmelaččat leat oktiibuot jienastuslogus biirriid gielddain. Figuvra 2-1 govvida válgabiirriid.

Figuvra 2-1: Válgabiiret

Illustrašuvdna; Oslo Economics

2.1.1 Sámediggeválgga aktevrrat

Moanat hálddašeami aktevrrat leat searvvis sámediggeválgga čađaheamis, govviduvvon figuvrras 2-2- Olgeš bealde oidnojit dat golbma nationála aktevrra; Sámediggi, Gieldda- ja guovlodepartemeanta (GGD) ja Válgadirektoráhtta. Sámedikkis lea bajimuš ovddasvástádus válgga čađaheamis, muhto Válgadirektoráhtta galgá veahkehit Sámedikki čađahemiin. GGD ovddasvástádus lea juolluduvvon bušeahhtaruhta Sámediggái, válgga čađahannjuolggadusat, ja ahte lohkanválgastivrraid buhtadanortnet geavvá lánhanjuolggadusaid mielde. Gurut bealde figuvrras leat gielddat. Gielddain lea ovddasvástádus čađahit ieš sámediggeválgga, muhto sis leat iešguđetlágan rollat sorjavaš man galle sápmelačča leat jienastuslogus. Dás ovddos čilgejuvvojit dárkileappot aktevrraid rollat.

² <https://Sametinget.no/politikk/valg/Sametingets-valgmanntall/Sametingets-valgmanntall-1989-2021/>

Figuvra 2-2: Oassálasti aktevrrat

Illustrašuvdna: Oslo Economics

2.2 Sámedikki barggut

Sámediggi lea sámediggeválgga čađaheami bajimuš válgaeiseváldi. Das lea ovddasvástádus dasa ahte ráhkkanepmi ja čađaheapmi čuovvu lága Sámedikki ja eará sámi vuogatvuodaid birra, ja sámediggeválgga lánkanjuolggadusaid. Sámedikki ovddasvástádus lea čađahit moanaid praktihkalaš bargguid, ja dasa lassin fuolahit ahte gielddat sáhttet čađahit válgga rievttis ja sihkaris lánká. 202:s juolluduvvu 3,5 miljovna ruvno Sámedikki lassigoluide čađahit sámediggeválgga 2021:s.³

Sámediggi sáhtta ieš hábmet bálvalusfálaldaga ásaheami nugo sin mielas lea vuogas. Sámediggeválgga 2021:s bálvalusfálaldaga birra muitaluvvo eanet 4. kaphittalis.

Dat praktihkalaš barggut maid Sámediggi galgá doaimmahit leat definerejuvvo lágas Sámedikki ja eará vuogatvuodaid birra, ja lánkaásahas sámediggeválgga birra. Bajimuš dásis leat barggut (ii dievaslaš):

- Giedahallat listoevttohusaid
- Giedahallat sámpolitiikalaš organisašuvnnaid ohcamušaid
- Ráhkadit válgga jienastuslogu
- Deaddilahtit ja sáddet válgamateriála
- Mearridit čoahkkingirjji
- Vuostáiváldit válgabohtosa ja ráhkadit fápmudusaid válljejuvvo áirasiidda

Sámedikki válgalávdegoddái fápmuduvvo ovddasvástádus. Sámedikki válgalávdegoddi lea geatnegahtton doaimmahit daid mat čuvvot Sámelága

njuolggadusain ja lánkaásahasaid sámediggeválgga birra. Sámedikki hálddahus doaimmá lánveggotti čállingoddi.

2.2.1 Giedahallat listoevttohusaid

Sámedikki válgalávdegoddi galgá almmuhit ávžžuhusa sáddet listoevttohusaid. Listoevttohus lea maŋŋálaston bajilgovva evttohusain geat servet válgii bellodaga dahje joavkku ovddas. Dát lea vuodđun jienastuslihpuid. Dasto lea Sámedikki válgalávdegodtis ovddasvástádus giedahallat listoevttohusaid ja dohkkehit evttohuuvon válgalisttuid ja máhcahit válgalisttuid. Áigemearri sáddet listoevttohusaid Sámediggeválgii 2021:s lei njukčamánu 31. beaivvi 2021. Listoevttohusat biddjojuvvojit geahčadeapmái dađistaga go bohtet. Áigemearri dohkkehit Sámediggeválgga listoevttohusaid 2021:s lei geassemánu 1. beaivvi 2021. Maŋŋil áigemearri lea Sámedikki bargun dárkkistit listtuid, lohkat korrektuvrra, ja jorgalit listtuid daidda gielaide maid listtut eai lean čállojuvvo go buktujuvvo. Listoevttohusat jorgaluvvojit davvisámegillii Nuorta, Ávjojárre, Davvi, Gáisi ja Mátta-Norgga biirriin, julevsámegillii Vesthavet válgabiirres ja lullisámegillii Lullisámi válgabiirres.

2.2.2 Giedahallat sámpolitiikalaš organisašuvnnaid ohcamušaid

Organisašuvdna (joavku, bellodat dahje sullasaš ovtastus) mii deavdá eavttuid lánkaásahas sámediggeválgga birra, sáhtta ohcat Sámedikkis registrerejuvvo dihto namain. Sámedikki hálddahus giedahallá daid ohcamušaid.

2.2.3 Ráhkadit jienastuslogu válgii

Buohkain geain lea jienastanriekti gieldda- ja fylkkadiggeválggas, lea jienastanriekti sámediggeválggas. Mii guoská čáliheapmái Sámedikki válgajienastuslohkui, ferte ieš registreret iežas. Jus ii leat registrerejuvvo ovdal, de ferte dan dieđihit ovdal válgajagi geassemánu 30. beaivvi. Sisadieđheapmi eaktuda maid dáid ahte lea jienastanriekti gieldda- ja fylkkadiggeválggain, ja ahte duođašta iežas atnit sápmelažžan, ja ahte:

- lea sámegiella ruovttugiellan, dahje
- lea dahje lea leamaš váhnen, áhkku/áddjá dahje máttarváhnen geas lea/lei sámegiella ruovttugiellan dahje
- lea persovna mánná gii čuožžu dahje lea čužžon Sámedikki jienastuslogu

Sámedikki válgajienastuslohku lea deatalaš olu oktavuodain. Vuosttažettiin mearrida dat gallis leat válljejuvvo jienastuslohkui iešguhtege válgabiirriin, ja galle áirasa galget Sámediggái válljejuvvo juohke

³ Gielda ja ođasmahtindepartemeanta, Prop. 1 S (2020-2021).

válgabiirres. Árrasjuohku rehkenastojuvvo geassemánu 30. beaivvi dan jagi go maŋemus dollojuvvui gielddastivrra- ja fylkkadiggeválgga. Nubbin lea válgga jienastuslogus deatalaš doaibma gielddaid válgagačaheamis. Válgajienastuslohku adnojuvvu russet geat leat jienastan.

Válgajagi, maŋŋil válgajienastuslogu russenáigemeari geassemánu 30. beaivvi, sádde Sámediggi sisačálihemiid birra dieđuid Vearroetáhtii rekommanderejuvvon boastan. Vearroetáhta bidjá rievdadusaid jienastuslohkui, ja sádde dan dasto Hámmerfeastta livnnetkantuvrii mii registrere dan ođasmahtton jienastuslogu álbmotregistarii. Maŋŋil go livnnetkantuvra lea geargan dainna, de sáhtá Sámediggi viežžat jienastuslogu ja kvaliteahtta-sihkkarastit sisdoalu.

2.2.4 Válgamateriála deaddileapmi ja sádden

Sámediggi dat ovddasvástida deaddilahttit ja sáddet válgamateriála. Dát fátmasta jienastuslihpuid, jienastankoarttaid, ja doavdnjekonvoluhtaid. Eará válgamateriála, ovdamearkka dihte profilerenmateriála, ii leat dát olámuttos sámediggeválgii seamma láhkái go stuorradiggeválgii.

Gielddat galget leat ožžon jienastuslihpuid go árra-jienastanáigodat álgá. Geavatlaččat doaibmá dat dainna lágiin ahte gielddat diŋgojit jienastuslihpuid Sámedikki ruovttusiidduin, ovdal go Sámediggi ieš bidjá diŋgojumi prentehussii.

Sámedikkis lea ovddasvástádus deaddilahttit ja sáddet jienastankoarttaid. Jienastankoarttat galget sáddejuvvot jienasteddjiide ovdal go ovdagihtii-jienasteapmi rahppojuvvu. Válggas 2021:s lei dáhton borgemánu 10. beaivvi.⁴

2.2.5 Mearridit čeahkkingirji

Čeahkkingirji adnojuvvu válgga protokolleremii. Čeahkkingirjiit adnojuvvot sihke gielddastivrra-, fylkkadigge-, stuorradigge- ja sámediggeválggain. Sámediggi dat mearrida sámediggeválgga čeahkkingirji. Gielddat mat čađahit válgadikki, galget čállit čeahkkingirjiid. Dasa lassin galget lohkgielddaid lohkanválgastivrrat duođaštít lohka ja válgáčielggadeami. Gielddaid rollat ja barggut čilgejuvvot dárkileappot 2.4. kapihttalis.

2.2.6 Vuostáiváldit válgabohtosa ja ráhkadit fápmudusa válljejuvvon áirasiidda

Sámediggi vuostáiváldá lohkanválgastivrrain válgabohtosa, oktan relevánta duođaštusaiguin. Dát lea lagabuidda čilgejuvvon gieldda perspektiivvas 2.4.3 kapihttalis. Dan vuodul galgá Sámedikki válgalávdegoddi čállit fápmudusaid buot válljejuvvon

áirasiidda ja várreáirasiidda. Válgalávdegoddi miellahtut vuolláičállit fápmudusaid ja dat sáddejuvvot Sámediggái. Sámedikki válgalávdegoddi dieđiha válgabohtosa birra lohkanválgastivrraide, ja daid válljejuvvon áirasiidda ja várreáirasiidda, ja dieđiha seammás ohcanrievtti birra luvvejuvvot válggas. Loahpalaččat biddjojuvvot fápmudusat ovdan Sámediggái dohkeheapmái.

2.3 Válgadirektoráhta barggut

Stuorradiggeválgga ja gielddastivrra- ja fylkkadiggeválgga čađahettiin lea Válgadirektoráhtas sihke operatiivvalaš ovddasvástádus addit fágadoarjaga ja vuogádatteknihkalaš ovddasvástádus. Sámediggeválgga čađahettiin lea Sámedikkis ovddasvástádus addit fágadoarjaga. Válgadirektoráhtas lea danne dušše formálalaš ovddasvástádus ovdánahttit ja doaimmahit válgahálldašanvuogádaga EVA. Dasa gullá maiddá ovddasvástádus fuolahit ahte gielddat máhttet vuogádaga atnit riehta.

Álgovuodus ii fála Válgadirektoráhta fágadoarjaga gielddaide sámediggeválgga čađaheami oktavuodas, muhto Sámediggi sáhtá váldit oktavuoda Válgadirektoráhtain jus lea mihkkege masa dáhtošedje veahki, maiddá jus guoská válgafágalaš gažaldagaide.

2.3.1 EVA birra

Válgahálldašanvuogádat EVA lea IT-vuogádat mii doarju gielddaid go dat čađahit válgga, leaš dál gielddastivrra- ja fylkkadiggeválgga, stuorradiggeválgga vai sámediggeválgga. EVA:s dahkkojit muhtun smávit konfigurašuvnnat sámediggeválgga várás. Dat mearkkaša eanas heivehit EVA sámediggeválgga ráhkadussii, nugo heivehit EVA válgabiirriide mat leat anus ja doaimmaide mat leat iešguhtege gielddain.

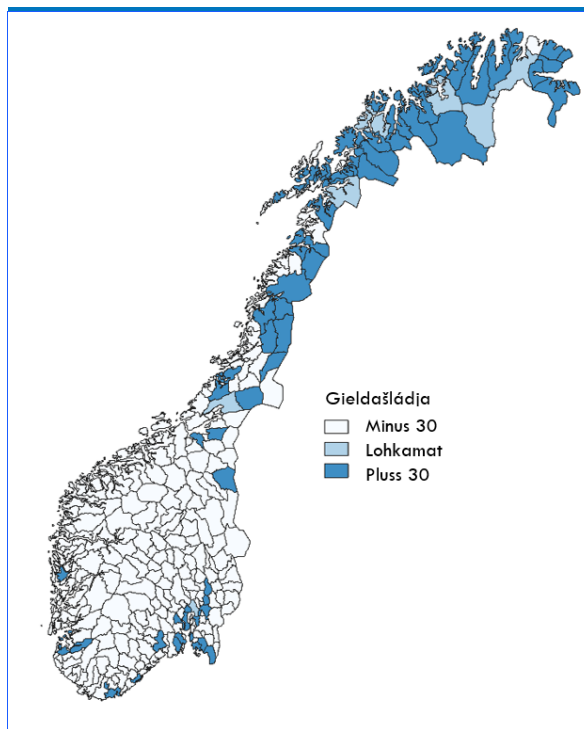
Eai dahkan stuorra rievdadusaid EVA:s ovdal sámediggeválgga 2021:s, buohtastahtton válggain 2017:s, muhto funksiunálitehta mii ovdal lea dahkan válgamielbargiide vejolažžan oaidnit lei go jienasteddjiin geat jienastedje stuorradiggeválggas maiddá jienastanriekti sámediggeválggas sihkkkojuvvui. Válgadirektoráhta oaččui 2021 válggas vuosttaš geardde Sámedikki jienastuslogu Vearroetáhta ođđa álbmotregistaris. Vearroetáhta atná dieđu ahte leago čállojuvvon Sámedikki jienastuslohkui diehtun masa guoská jávohisvuodageasku, iige dan dihte áigun diktit Válgadirektoráhta doalahit funksiunálitehta. Vaikko Sámediggeválgga láchkanjuolggadusaid 8. paragrafa cealká ahte jienastuslohku galgá biddjojuvvot almmolaš geahčadeapmái.

⁴ Dáhton lea álo borgemánu 10. beaivvi jus dat ii leat vahkkoloahppa/ bassebeaivvi.

2.4 Gielddaid barggut

Gielddaid ovddasvástádus lea praktihkalaččat čadahit sámediggeválgga. Gielddain lea iešguđetlágan doaimmat válgagaččaheamis vuodđuduvvon sápmelaččaid lohku mat leat jienastuslogus gielddas. Gielddaid barggaid sámediggeválggas mearrida leat go šláddejuvvon minus 30-gieldan, pluss 30-gieldan dahje lohkgieldan.

Figuvra 2-3: Gielddat Sámediggeválgga rollaid mielde

Illustrašuvdna: Oslo Economics

Minus 30-gielddat leat gielddat main leat unnit go 30 sápmelačča jienastuslogus. Pluss 30-gielddat leat gielddat main leat unnimusat 30 sápmelačča jienastuslogus. Lohkgielddat leat gielddat main leat earenoamáš doaimmat Sámediggeválggas. Juohke ovttas dain čieža válgabiriin lea okta lohkgielda.

Sámediggeválggas 2021:s ledje 278 minus 30-gieldda ja 78 pluss 30-gieldda. Eanas pluss 30-gielddat leat juogo gielddat davvin riikkas dahje stuorát gielddat lulde riikkas. Lulli-Norgga válgabiire lea stuorámuš válgabiire sihke gielddaid logu ja sápmelaččaid logu dáfus geat leat jienastuslogus.

Tabella 2-1 čájeha gielddaid barggaid iešguhtege muttuin válggas. Tabella vuolbealde čilge dárkileappot iešguhtege gielddašládjaid barggaid, ovttas čilgehusain daid iešguhtege proseassain ja muttuin sámediggeválggas. Moanat vohkečilgehusat gusket buot golbma gielddašládjaide.⁵

⁵ Čilgehusat leat muhtun muddui vuodđuduvvon dieđuide Válgadirektoráhta bagadusain sámediggeválgga várás:

<https://valgmedarbeiderportalen.valg.no/aktuelt/veiledere-for-Sametingsvalg/>

Tabealla 2-1: Gielddaid muttut ja barggut válgáčađaheamis

Muddu	Ráhkkanepmi	Ovdagihtii- jienasteapmi	Válgabeaivi	Gaska- boddosaš logut	Loahpalaš logut	Válgá- čielgga- deapmi
Minus 30- gieldda	<ul style="list-style-type: none"> Ovdagihtiijenasteapmi (oahpahit válgamielbargiid, dingot válgamateriála) Plánet jienaid sáddema 	<ul style="list-style-type: none"> Sáddet buot vuostáiváldjuvvo ovdagihtiijenaid 				
Pluss 30- gieldda	<ul style="list-style-type: none"> Válljet sámeválgastivrra Bidjat jienastanlogu geahčadeapmái Bidjat EVA: vuoddodieduid Ovdagihtiijenasteapmi Válgadiggi (oahpaheapmi, materiálat) Plánet gaskaboddosaš lohkama Plánet jienaid sáddema 	<ul style="list-style-type: none"> Sáddet ovdagihtii jienaid ássin geat eai gula gildii Lohkat ja geahččalit ovdagihtiijenaid 	<ul style="list-style-type: none"> Doallat válgadikki 	<ul style="list-style-type: none"> Lohkat iežas gieldda ovdagihtii- ja válgadiggejenaid Jienaid sáddet lohkangildii loahpalaš lohkami 		
Lohkangieldda	<ul style="list-style-type: none"> Seamma go +30-gielddat Plánet jietmasáddagiid vuostáiváldima ja loahpalaš lohkama 	<ul style="list-style-type: none"> Sáddet ovdagihtiijenaid daid ássin geat eai gula válgabiirre* Registretet ja geahččalit ovdagihtiijenaid iežas válgabiirre minus 30-gielddain 	<ul style="list-style-type: none"> Doallat válgadikki 	<ul style="list-style-type: none"> Lohkat iežas gieldda ovdagihtii- ja válgadiggejenaid ja buot gielddain main leat unnit go 30 olbmo biirre jienastanlogus 	<ul style="list-style-type: none"> Buot gielddaid válgabiirre jienaid loahpalaš lohkan 	<ul style="list-style-type: none"> Válgabiirre válgáčielgga-deapmi (EVA:s) Materiála sádden Sámedikki válgalávdegoddi

*Jienat mat lea bohtán válgabiirre plus 30-gielddain galget sáddejuvvo dan gildii

2.4.1 Minus 30-gielddat

Minus 30-gielddain leat ráddjejuvvo barggut sámediggeválgga čađahettiin. Dain lea ovddasvástáduš dušše čađahit ovdagihtii jienasteami, eaige ieža lohkat jienaid. Dat eai danne válgga čađahettiin loga jienaid eaige geavat EVA.

Ráhkkanepmi

Minus 30-gielddaid ráhkkanepmi sámediggeválggii lea ráhkkanahit ovdagihtii jienasteami ja plánet jienaid sáddema.

Ráhkkanit ovdagihtii jienasteapmái miellidubuktá vuosttažettiin ahte ferte fuolahit ahte dárbbaslaš válgamateriála lea diŋgojuvvo ja gárvvistuvvo lanjain ovdagihtii jienasteapmái. Nubbin fertejit válgaovddasvástideaddjit organiseret movt vuostáiváldit jienaid jienastuslohku čálijuvvo sápmelaččain. Dasa gullá ásaht bargodábiid, earret eará movt jienastanlanja galgá lágiduvvo. Ferte plánet gos jienastuslihput galget leat – galget go váldot bajás go jienasteaddji bohtá dahje galget go leat válgahiŋgalis. Jienastuslihput sáhttet maiddái leat čoahtis jienastuslihppočoahtin go jienasteaddji oázžu daid, dahje daid iešguhtege bellodagaid jienastuslihpuid sáhtta váldit eret čoahtis ja juohkit hiŋgaliidda. Jienastuslihppočoahtit čilgejuvvo dárkileappot 3.1.2 kapihttalis. Gielddat fertejit

maiddái plánet galgetgo sámediggeválggii atnit márga jienastanhiŋgala vai dušše ovttá.

Dasto fertejit oahpahit válgamielbargiid movt galget bagadit jienasteddjiid go bohtet, galget go olbmuin aktiivvalaččat jearrat ahte lea go sis jienastanriekti sámediggeválggas, movt galget vuostáiváldit jienaid ja maid galget dahkat jienaiguin.

Jienaid vuostáiváldin ja sádden

Minus 30-gielddat galget sáddet buot jienaid maid ožžot ovdagihtii Jienastuslihput galget sáddejuvvo jienastuslihppokonvoluhtain ovttas jienastankoarttain ja dihto doavdnjekonvoluhtaid siste.⁶ Doavdnjekonvoluhtas galgá leat láse mas sáhtta oaidnit jienastankoartta almma rabakeahtta konvoluhta. Dat lea dárbbaslaš danne go jietna galgá dohkkhejuvvo ovdal go doavdnjekonvoluhtta rahppojuvvo, ja sámeválgastivrra dahje lohkanstivrra galgá sáhttit identifiseret olbmo ja jienastuslogus russet rievttas nama báldii. Jienasteddjiid jienastankoarta galgá leat sáddejuvvo jienasteddjiide ovdal go ovdagihtii jienastanáigodat álgá. Dáhpáhusain gos koarttat eai leat joavdan dahje jienasteaddjit eai leat váldán daid fárrui, ferte gieldda juogo čálihit daid dahje čállit manuálalaš jienastankoarttaid jienasteddjiide válgalanjas.

Minus 30-gielddat mat vuostáiváldet jienaid galget sáddet jienaid lohkangildii dan válgabiirres gos

⁶ Go jienasta olgoriikkas dahje Svalbárddas dahje Jan Mayenis gustojit eará mearrádušat (geahča § 43-5 sámediggeválgga lánhanjuolggadusain).

ijenasteaddji lea jienastuslogus. Dát guoská jus jienasteaddji ii leat jienastuslogus pluss 30-gielddas, go dalle galgá jietna sáddejuvvot dohko.

2.4.2 Pluss 30-gielddat

Pluss 30-gielddain leat viidát barggut go minus 30-gielddain dasgo galget vuostáiváldit ovdagihtii-jienaid, muhto maiddá doallat válgadikki ja čađahit gaskaboddosaš lohka. Dat mearkaša ahte dain galgá leat iežaset sámeválgastivra ja galget atnit EVA registreret ja geahččalit ovdagihtii-jienaid.

Nugo minus 30-gielddatge fertejit pluss 30-gielddat lágidit ovdagihtii-jienastanlanja ja ásaht bargodábiid dohko, ja dasa lassin organiseret jietnalihpuid vuostáiváldima ja sáddema.

Geahččaleapmi ja ovdagihtii-jienaid registreren

Pluss 30-gielddat fertejit registreret ja geahččalit addon ovdagihtii-jienaid jienasteddjiin geat leat jienastuslogus sin gielddas. Jienaid geahččaleapmi mearkaša dárkkistit leat go jienaid dohkkeheami eavttut devdojuvvon (eavttut leat čilgejuvvon sámediggeválgga lága paragrafás 56). Dán oktavuodas lea mihtilmas relevánta eaktu leago jienasteaddji čállojuvvon jienastuslohku. Gielddat galget leat geargan geahččaleames buot ovdagihtii-jienaid ovdal go russejienastuslohku čálijuvvon lávvordaga ovdal válgabeaivvi.

Válgadiggi

Pluss 30-gielddat galget oktanaga stuorradiggeválggain doallat válgadikki Sámediggeválggi. Sámediggeválgga válgadikki jienasteapmi galgá dáhpáhuvvat seamma ággi ja báikkis go stuorradiggeválgga, muhto válggat galget dollojuvvot sierra. Galget earret eará leat sierra russebeavddit ja sierra válgalihit.

Sámediggeválgga válgadikkis galgá čálijuvvot báberjienastuslohku (daddojuvvon maiddá russejienastuslohkun) mas válgadiggejenat galget russejuvvot. Gielddat válljejit ieža movt jienastanbiirriin háliidit juohkit russejienastuslogu.

Jienaid sáhtá vuostáiváldit dábálaš válgadiggejietnan maid russe válgalanjas, dahje daid sáhtá vuostáiváldit almmá russekeahtá válgalanjas ja baicca maŋgil bidjat geahččaleapmái guovddáš eiseválddiide. Proseassa vuostáiváldit jienaid sulastahtá ovdagihtii-jienasteami jietnavuostáiváldima. Dalle go gielddas lea jienastuslohku válgalanjas, russejuvvon jienasteaddji jienastuslogus ja bidjá ieš jienastuslihppokonvoluhta lihhtái. Jus gieldda vállje ahte jienastuslohku ii galgga leat buot biirriin, de bidjá válgadoaimmaheaddji jienastuslihppokonvoluhta doavdnjekonvoluhtii, oktan jienastankoarttain. Jienasteaddji bidjá ieš doavdnjekonvoluhta válgalihhtái.

Jienastanstivra galgá čállit iežas čoahtkingirjii sámediggeválggas. Sámediggi mearrida čoahtkingirjii ja gielddat čállet dan.

Gaskaboddosaš lohkan

Pluss 30-gielddain lea ovddasvástáduš jienaid gaskaboddosaš lohkamis iežas gielddas, ja registreret daid EVA:i. Lohkama njuolggadusat leat dat seamma go eará válggain. Dat mearkaša ahte ovdagihtii-jienaid lohkan galgá álgit njeallje diimmu ovdal go jienasteapmi loahpahuvvo, jus dan sáhtá dahkat almmá rihkokeahtá čieguš válgga prinsihpaid. Válgadiggejenaid gaskaboddosaš lohkan galgá álgit nu johtilit go vejolaš maŋgil go sámeválgastivra lea ožžon buot jienaid.

Sámediggeválggas lohkojuvvot buot jienat manuálalaččat, juoga mii mielddisbuktá ahte EVA Skánnen ii geavahuvvo nugo stuorradiggeválggas.

Sádden lohkanválgastivrii

Dakkaviđe go gaskaboddosaš jienasteapmi lea gárvvis ja dohkkehuvvon, galget jienat sáddejuvvot dan válgabiire lohkanválgastivrii loahpalaš lohka várás. Maid galgá sáddet leat:

- jienat ja jienastuslihput mat leat boahán válgadikkis ja mat leat sierra boahán ovdagihtii
- olgoriikka ja Svalbárdda ja Jan Mayena ovdagihtii-jienasteami doavdnjekonvoluhtat
- vuolláičállojuvvon čáluš sámeválgastivrra čoahtkingirjii
- váidagiin boahán mángosat

Sámeválgastivra galgá leat materiála sádden maŋemusat dii. 15 gaskavahku maŋgil válgga.

2.4.3 Lohkangiellat

Lohkangiellat ovddasvástidit lohkat iežaset válgabiirres. Sis leat seamma doaimmat go pluss 30-gielddain, muhto vuostáiváldet maiddá minus 30-gielddaid ovdagihtii-jienaid ja lohket válgabiire jienaid loahpalaččat. Dasto čađahit sii válgabiire válgáčielggadeami.

Loahpalaš lohka rádjái leat lohkangielladid barggut buori muddui dat seamma go pluss 30-gielddain. Sii almmatge vuostáiváldet, registreret ja geahččalit olu eanet ovddalgihtii-jienaid eará gielddain.

Loahpalaš lohkan

Loahpalaš lohkamis galget lohkangiellat lohkat buot ovdagihtii- ja válgadiggejenaid buot gielddain biirres. Iežas gieldda ja jienaid gielddain main leat vuolle 30 olbmo jienastuslogus sáhtá lohkaogahit dakka viđe go gaskaboddosaš lohkamiin lea geargan.

Válgačielggadeapmi

Go buot válgabiire gielddaid loahpalaš lohkan lea gárvvís ja buot ja dohkkehuvvon, de lea lohkan-gielddaid ovddasvástádus čielggadit válgga. Dán dahká EVA:s, seamma láhkái go eará válggain.

Go válgačielggadeapmi lea čađahuvvon, de galget relevánta duođáštusat nu johtilit go vejolaš sáddejuvvot Sámedikki válgalávdegoddái. Dát fáttmasta duođášuvvon nubbehusčállosa das mii lea čállojuvvon válgga oktavuodas (lohkanválgastivrra čoahkkingirji), ja dasa lassin válgga čađaheapmái váidagiid ja cuiggodemiid, jus ležžet.

3. Gielddaid vásáhusat Sámediggeválgga 2021 čađahemiin

Gielddain leat iešguđetlágan barggut sámediggeválgga čađaheamis. Dan kapihttalis geahčadit lagabui gielddaid vásáhusaid Sámediggeválgga 2021 čađahemiin. Geahčadeapmi lea strukturerejuvvon muttuid mielde: ráhkkanepmi, ovdagihtiijenasteapmi, válgabeaivi ja lohkan. Loahpas namuhuvvojit gielddaid vásáhusat válgahálddašuvuogádaga EVA geavaheamiin.

3.1 Ráhkkananmuddu

Válgajagis ráhkkanášgohtet eanas gielddat juo ođđajagemánus. Bargu manná dasto báruid mielde gitta dassáži go ovdagihtiijenasteapmi rahppojuvvo. Válgajagis 2021:s rahppojuvvui ovdagihtiijenasteapmi borgemánu 10. beaivvi.

Ráhkkananmutter galgá válgagačađaheapmi plánejuvvot; válgamielbargit oahpahuvvot, válgamateriála diŋgojuvvot ja válgalanjat ovdagihtiijenasteami várás láhččojuvvot.

3.1.1 Válgamielbargiid oahpaheapmi gielddain

Jearahallamiin gielddaiguin leat jearran movt sii oahpahit válgamielbargiideaset. Eanas gielddat orrot doallamen sierra oahpahančoaggenemiid/-čoahkkimiid, gos válgamielbargit ožžot dieđuid movt čađahit stuorradiggeválgga ja sámediggeválgga, ja velá movt sámediggeválgga jienat galget gieđahallot.

Gielddat eai oro vásiheamen válgamielbargiid oahpaheami hástalussan, dat guoská maiddá Sámediggeválggiige. Nugo oaidnit go boahit 4. kapihttalii lea gielddain dattetge dat oaidnu ahte oahpahuš livččii šaddan buoret juš sis livččii eanet oahpahušmateriála fidnemis earenomážit sámediggeválgga ektui.

3.1.2 Válgamateriála fidnen

Sámedikkis lea ovddasvástádus deaddilahttit ja sáddet válgamateriála. Dasa gullet jienastuslihpuid, válgakoarttat ja doavdnjekonvoluhtat. Leat almmatge olu gielddat mat dovddahit ahte galggašedje maiddá sáhttit diŋgot eará válgamateriála, ovdamearkka dihte profilerenmateriála, seamma láhkai go stuorradiggeválggas sáhttet.

Sámediggeválggas 2021:s eai ožžon buot gielddat jienastuslihpuid ovdal go ovdagihtiijenasteami áigodat rahppojuvvui. Dassáži go dábalaš jienastuslihpuid ledje sajis, fertejedje jienasteaddji atnit

obbalaš jienastuslihpuid. Dát jienastuslihpuid leat jurddašuvvon jienasteaddjiide geat leat jienastuslogus eará válgabiirres go das masa dat giella gos sii jienastit gullá. Obbalaš jienastuslihpuid leat dušše bellodagaid namat, nu ahte jienasteaddji eai beasa addit persovdnajienaid.

Moanat gielddat muitalit ahte maŋŋoneami geažil šattai sihke duššástupmi ja eahpesihkarvuohka. Eanas gielddain ii leat dattetge dat oaidnu ahte maŋŋoneapmi lea váikkuhan jienasteami. Gielddat leat dattetge šaddan vástidit moaittagažaldagaid jienasteaddjiin geat leat imaštallan manne dat albma jienastuslihpuid eai leat leamaš fidnemis. Muhtun gielddat dieđhit ahte lea maiddá geavvan nu ahte jienasteaddji eai leat válljen jienastit daid obbalaš jienastuslihpuid. Lea eahpesihkar leat go dat jienasteaddji main lea sáhka, fitnan maŋŋil jienastanáigodagas.

Jienastuslihpuid geavaheapmi

Ođas 2021 sámediggeválggas lei ahte gielddaide sáddejuvvo jienastuslihpoočohkit. Jienastuslihpoočohki lea konvoluhtta mii sisttisdoallá jienastuslihpuid buot bellodagain ja joavkkuin mat servet válgii. Oaivil lea ahte jienasteaddji váldá lihpuid olggos konvoluhtas ovdalge bidjá jienastuslihpoočohkiid dan bellodaga jienastuslihpuid maid áigu jienastit. Ovddeš válggain leat gielddat ožžon juohke bellodaga jienastuslihpuid sierra.

Sámediggi mearridii rievvadusa daid dieđuid vuodul maid muhtun gielddat máhcahedje. Gielddain lea juohkásan oaidnu dasa ahte leago jienastuslihpoočohkiid geavaheapmi buorádussan. Geat háliidit jienastuslihpoočohkiid oaivvildit dan álkidahttit gieđahallat gáibádusa ahte jienastuslihpuid galget leat iešguđetge gillii, ja ahte lea álkit jienastuslihpoočohkiiguin gos eai leat dihto válgahingalat sámediggeválgga várás. Geat moitet jienastuslihpoočohkiid gesset ovdan ahte sii ožžot dieđuid jienasteaddjiin geat vásihit dan «moive» čoavddusin. Jienastuslihpuid šaddet jienasteaddjiide beare olu árkkat ja konvoluhtat hálddašit.

Jienastuslihpuid kvalitehta/hábmen

Sámediggeválgga čađahuvvo juohke njealját jagi oktanaga stuorradiggeválggain, ja gielddaid beroštupmi lea ahte válgat vásihuvvojit ovttadássasažžan. Okta deatalaš eaktu lea ahte materiála kvalitehta lea seamma ja olu gielddat eai leat duhtavaččat jienastuslihpuid kvalitehtain ja hábmemiin.

Muhtun gielddat oaivvildit sámediggeválgga obbalaš jienastuslihpuid lea hábmejuvvon nu ahte ii oro nu

profeššunealla, ja oallugat leat reageren guoros jienastuslihu hápmái. Sámediggeválgga 2021 guoros jienastuslihppu lei guoros árka masa ii lean mihkkege čállojuvvon. Lohkangiellat dieđihit ahte dán geažil stuorra oassi jienasteddjiin dulko guoros jienastuslihu mearkkašumi boastut, ja bidjá dan ieš jienastuslihu birra.

3.1.3 Válgalanjaid hábmen ja lágideapmi

Dál eai leat njuolggadusat movt jienastanlanjat galget hábmejuvvot láchčin dihte stuorradiggeválgga ja sámediggeválgga jienasteapmái.

Váilevaš njuolggadusaid geažil dovdá jienasteaddji ahte jienasteapmi sáhtá leat hui iešguđetlágan gielddas gildii. Vuosttaš olgoravddas leat gielddat main leat sierra válgahingalat sámediggeválggii, gos leat gárvvos jienastuslihput. Nuppi olgoravddas fas leat gielddat main jienasteaddji ieš ferte sihtat jienastuslihu sámediggeválggii. Daid olgoravddaid gaskkas leat olu vejolaš heiveheamit. Muhtumat bidjet jienastuslihpuid sierra bevdiide, vai jienasteaddjit sáhttet váldit daid fárrui válgahingalii, soapmásat jerret jienasteddjiin manadettiin válgalatnjii áigotgo jienastit Sámediggeválggas, ja earát fas jerret gažaldaga boadidettiin jienastit.

Dan sadjái go muhtun gielddat oaivvildit ahte lea buorre go lea munni báikkálaš heivehusaide, váillahtit earát čielga njuolggadusaid ja rávvagiid movt válgalanjaid berre hábmet áimmahuššan dihte ahte sámediggeválgga čađahuvvo bures oktanaga stuorradiggeválggain.

3.2 Ovdagihtii jienasteami áigodat

Válggas 2021:s rahppojuvvui ovdagihtii jienasteapmi borgemánu 10. beaivvi. Ovdagihtii jienasteami áigodat bisttii čakčamánu 10. beaivái, mii lei bearjadat ovdal válgabeaivvi.

3.2.1 Jienasteapmi, -vuostáiváldin ja -sádden

Gielddat leat válljen iešguđetlágan vugiid organiseret válgalanjaid, ja olu gielddaide lea hástalussan leamaš movt sii galget sihkkarastit ahte sámi jienastuslogu jienasteaddjiide dieđihuvvo ahte sii maiddá sáhttet jienastit sámediggeválggas.

Ovddeš sámediggeválggain ožžo válgamielbargit jienastuvostáiváldimis dieđu EVA:s go jienasteaddjis gii jienastii stuorradiggeválggas maiddá lei jienastuvuoigatvuohta sámediggeválggas. Dát diehtu sihkkojuvvui 2021 válggas almmá dieđikeahttá gielddaide. Válgamielbargit geat ledje oahpahuvvon oaidnit dan dieđu vásihedje moivváskeami go almmuhus lei jávkan, ja šadde eahpesihkkarat movt sii dál galge buoremus láchkái dieđihit sámediggeválgga birra.

Sivasgo diehtu lei sihkkojuvvon, de válljejedje muhtun gielddat jearrat buot jienasteddjiin áigotgo jienastit maiddá sámediggeválggas. Eanas dáhpáhusain eai lean váttisvuođat, muhto muhtun jienasteaddjit moite dán jearaldaga.

Jienaid vuostáiváldin válgalanjas

Go jienasteaddji galgá jienastit sámediggeválggas, de galgá son válgahingalis bidjat jienastuslihu jienastuslihppokonvoluhtii. Dasto galgá doalvut jienastankonvoluhta ja jienastankoartta jienastuvostáiváldái gii bidjá jienastuslihppokonvoluhta ja válgakoartta doavdnjekonvoluhtii. Mii dáhpáhuvvá addon jienain lea sorjavaš gieldda šlájás gos lea jienastan, ja guđe gieldda jienastuslogus jienasteaddji lea. Dát lea čilgejuvvon lagabuidda 2.4 kapihttalas.

Hástalussan gielddaide lea ahte buot jienasteddjiin ii leat jienastankoarta fárus válgalanjas. Válgamielbargit sáhttet čálihit ođđa jienastankoartta, muhto praktihkalaččat leat olu válgalanjat main ii leat dát vejolašvuohta. Čoavddus lea ahte sii geat čohkkájit jienastuvostáiváldimis čállet gieđain dárbbaslaš dieđuid ja bidjet dan giehtačállon jienastankoartta ovttas jienastuslihppokonvoluhtain doavdnjekonvoluhtii. Muhtumat baicca atnet stuorradiggeválgga jienastankoartta, jus jienasteaddjis lea dat fárus.

Jienastuvostáiváldin vuostáiváldingielddas

Sihke giehtačállon jienastankoarttat ja boasttu jienastankoartta geavaheapmi leat vuostáiváldingielddain dagahan váttisvuođaid jienaid registreremii ja geahčaleapmái. Mánnggaid gielddain leat leamaš váttisvuođat áddet giehtačállon jienastankoarttaid čállosa, ja jienastankoarttain leat mánngga háve leamaš váilevaš dieđut. Vuostáiváldingielddain fertejit dalle válgamielbargit dahkat («detektiivabarggu») identifiseret gii lea jienastan, ja guđe gieldda jienastuslohkui son lea čállojuvvon.

Stuorradiggeválgga jienastankoarttain sáhtá jienastuslihu gártat boasttu gildii. Jus leat čállojuvvon Sámedikki jienastuslohkui Hamaris, muhto jienastat Troandimis, de čuožžu Hamar gielda stuorradiggeválgga jienastankoartta vuostáiváldin, muhto sámediggeválggas fas čuožžu Oslo. Dat lea danne go Hamar lea minus 30-gielda. Hamaris fertejit válgamielbargit rahpat konvoluhta ovdal go gávnnahtit ahte jienastuvostáiváldin sáddejuvvot Oslo, mii lea Lulli-Norgga válgabiire lohkanielda.

Jearahallamat maid leat čađahan minus 30-gielddaiguin čájehit ahte dát gielddat eai soaitte diehtit ahte sin bargovuohki hásttuha nuppi lađđasis. Minus 30-gielddain maid leat jearahallan čuočuhit ovdagihtii jienaid sádden lea bargu maid sii sáhttet hálldasit, muhto ahte sáhtá leat ádjái gávnnahtit gosa jienastuslihput duođai galget sáddejuvvot. Váilla huvvo adreassaregisttar mii álkidahtá ohcat guđe gildii

jieta galgá sáddejuvvot ja guđe adressii dat galgá sáddejuvvot.

Erohusat bargovugiin

Go guoská jietnavuostáiváldima ja jienaid sáddema váttisvuođaide, de máŋga gieldda čilgejit leat váttisin go leat erohusat gaskal stuorradigge- ja sámediggeválgga bargovugiin. Čilgejuvvo hástalussan válgamielbargiide ja ahte dat sáhtá áddejuvvot negatiivvalažžan jienasteddjiiide ahte sámediggeválgga čađahuvvo eará láhkái. Muhtun gielddat muitalit dáhpáhusaid gos jienasteaddjit, vásáhusaid vuođul válgalanjas, leat dovddahan ahte vásihit sámediggeválgga vuolitárvosáččat čađahuvvon. Ovdamearkka dihte leat jienasteaddjit reageren dasa ahte stuorradiggeválgga jienastuslihpu steampalasto ja biddjojuvvo jienastuslihtái, ja sámediggeválgga jienastuslihpu biddjojuvvo konvoluhtii, steampalastekeahhtá.

Nuppe dáfus leat maiddái muhtun gielddat mat gesset ovdan ahte stuorradiggeválgga ja sámediggeválgga leat guokte iešguđetlágan válgga goabbat mihtilmasvuođain, mii dahká ulbmilažžan ahte leat veahá erohusat das movt válggat čađahuvvojit gielddain.

3.2.2 Jienastuslogu boasttuvuođaid váikkuhusat

Sámediggeválgga 2021:s čađahettiin fuomášii Sámediggi, maŋŋil go vižže loahpalaš válgajienastuslogu, ahte jienastuslohku lei dievasmeahtun. Suoidnemánu 2019 rájes geassemánu 2021 rádjái áigodaga sisadieđiheami eai lean registrerejuvvon jienastuslohku. Dat guoskkai 263 olbmui iešguhtege válgabiriin.⁷ Dasto šadde vuollelaš 200 olbmo geat ledje iežaset dáhtton sihkkut Sámedikki jienastuslogus, ledje almmatge čállojuvvon jienastuslohku. Sivvan boasttuvuođaide jienastuslogus lei boasttuvuohta registrerejuvvon dieđuid migreremis ođđa vuogádahkii Vearroetáhtas. Sámedikki jienastuslohku iige lean juhkojuvvon riehta gustovaš válgabiirriid mielde. Dasto fuomášuvvui ahte 25 olbmo ledje registrerejuvvon Sámedikki jienastuslohku Sámedikkis, muhto váilo Sámedikki jienastuslogus Vearroetáhtas. Maŋŋil go listu dárkkistuvvui gávnnavuvvui ahte sii válgalágaid guoskevaš mearrádusaid olis eai galgan leat Sámedikki jienastuslogus.⁸

Vearroetáhta boasttuvuohta fuomášuvvui geasset 2021:s. Ledje vátna resurssat mat sáhte veahkehit njulget boasttuvuođa. Váikkuhus šattai ahte loahpalaš jienastuslohku lei gárvvis easkka borgemánu 18. beaivvi, 8 beaivvi maŋŋil go ovdagihtii jienasteapmi rahppojuvvui.

Gielddaide ii dieđihuvvon go boasttuvuohta jienastuslogus fuomášuvvui, iige dieđihuvvon ahte boasttuvuohta ii divvojuvvon ovdal go ovdagihtii jienasteapmi rahppojuvvui. Diehtu ahte ledje gávdnon boasttuvuođat jienastuslogus almmuhuvvui Sámedikki neahttasiiddus borgemánu 13. beaivvi, muhto dattetge máŋga gieldda dieđihit ahte sii easka ožžo dieđu boasttuvuođa birra media bokte.

Moanat gielddat deattuhit ahte olu olbmuid sáhtá leat persovnnalaš ja hearckes ássi go eai dieđe leatgo sámediggeválgga jienastuslogus. Lea čuožžilan dat maid gohčodivččii unohas fearánin válgalanjain, go sii geat livččii galgan leat jienastuslogus eai lean jienastuslogus, ja nuppegežiid.

Jienastanlogu boasttuvuohta sáhtá maiddái dagahan ahte jienat leat hilgojuvvon boastut. Nugo čilgejuvvo 2.4 kapihttalas, de jienat sámediggeválggi eai geahččaluvvo njulga, nugo stuorradiggeválgga jienat. Eanas gielddat čohkkejit jienaid moadde beaivvi ovdagihtii jienastanáigodaga sisa, ovdal go geahčadit ja dohkkehit eanet jienaid. Gielddat maiguin mii leat hupman vurde, eahpediđolaččat, geahččalit jienaid dassážiigo boasttuvuohta jienastuslogus lei njulgejuvvon. Oallugiin lei almmatge dat oaidnu ahte ii leat jáhkemeahtun ahte muhtun gielddat sáhttet maiddái leat geahččalan jienaid áigodagas ovdal go boasttuvuohta njulgejuvvui, mii sáhtii leat váikkuhan ahte jienat hilgojuvvon boastut. Mis eai leat dattetge duođastusat ahte dat duođai lea dáhpáhuvvon. Lea nuge ahte jus lea eahpádus leago soapmásis jienastanvuoigatvuohta válggas, de galgá jienasteapmi fas geahččaluvvot go lohkan álgá. Dát mekanisma galgá eastadit ahte jienat hilgojuvvojit boastut.

3.3 Válgabeaivi/válgabeaivvit

Sámediggeválgga válgabeaivi 2021:s lei čakčamánu 13. beaivvi, dasa lassin ahte gielddat sáhte válljet doallat válgadikki maiddái čakčamánu 12. beaivvi. Válgabeaivvi jienasteami áigodagas, vaikko leage eanas seamma láhkái. Ruovttoluottadieđut gielddain válgabeaivvi/válgabeivviid čađaheami birra, guske eanas daid seamma diliide go ovdagihtii jienasteami áigodagas; válgalanjaid hábmemii, jienastuslihpuid kvalitehtii ja bargovugiide čadnon jienasteapmái/-vuostáiváldimii.

Dasa lassin leat máŋga gieldda reageren dasa go fertejedje váldit atnui báberjienastuslogu válgabeaivvi. Dát dovdui dárbbameahtun lossadin, ja olu

⁷ <https://sametinget.no/adasa/avdekke-feil-i-Sametingets-valgmanntall.15856.aspx>

⁸ <https://www.skatteetaten.no/presse/nyhetsrommet/valgmanntallet-til-sametinget-vil-bli-rettet/>

gielddat ovddidit ahte berrešii leat vejolaš russet jienastuslogu elektrovnnalaččat maiddái válgadikkis.

3.4 Lohkanmuđu

Sámediggeválgga čađahettiin dahket sihke pluss 30-gielddat ja lohkan-gielddat gaskaboddosaš lohka, ja loahpalaš lohka dahket fas lohkan-gielddat. Dás ovddos guvlu geahččat dárkileappot gielddaid vásáhusaid mat gusket lohka.

3.4.1 Jienaid lohka birra

Gielddaid bargovuohki páhkket ja sáddet doavdnjekonvoluhtaid lea iešguđetlágan. Dát hásttuha gielddaid mat galget geahččalit, registreret ja lohkat jienaid. Earenoamážit lohkan-gielddat válgabiirriin main leat olu gielddat čilgejit movt sii leat ožžon mánggalágan doavdnjekonvoluhtaid iešguđet ivnnis, ja ahte dávjá lea váttis áddet gieđain čállojuvvo jienastankoarttaid. Olu lohkan-gielddat čilgejit ahte lea hui resursagáibideaddji čađamannat buot daid jienaid mat leat sáddejuvvo sidjiide, ja ahte liigebargu lea eanet go liigebuhtadus maid ožžot sámediggeválgga jienaid gieđahallama ovddas.

Muhtun gielddain lei liige deaddu gaskaboddosaš lohka čađahettiin. Erohusat vuostáiváldon jienastáddagiin leat eanemus čalbmáičuohccit válgabiriin main leat eanemus gielddat. Oslo giella ja Lulli-Norgga válgabiire dovde lassí váttisvuodaid go Sámediggi sáddii boasttu dieđuid adreassa birra sáddagiin Oslo gildii.

Ođđa pluss 30-gielddat váldet dávjá oktavuodda muhtun gielddaiguin go mángii ledje geahččalan váldit oktavuodda Sámedikkiin dahje Válgadirektoráhtain lihkestuvakeahhtá. Ahte muhtun gielddaid geavahit dan láhkái – dego juogalágan geavaheaddjedoarjjan – sáhtá lohkat boadusin go vásttolaš aktevrrat eai leat leamaš olámuttus, muhto lea lunddolaš ohcat ovttasbargu eará gielddaiguine válgga čađahettiin.

3.4.2 Čoahkkingirjiid birra

Čoahkkingirjiid geavahuvvojit čállit válggas ja gielddat mat čađahit válgadikki galget dan deavdit. Muhtun gielddat gesset ovdan ahte lea dárbu čađamannat sámediggeválgga čoahkkingirjiid hábmen dihte daid nu ahte čájehit eanet obbalašgova ja leat álkibut ipmirdit. Dán leat ovdal dahkan sturradiggeválgga čoahkkingirjiiguin.

3.4.3 Jienastuslihpuid sáddema birra

Sámediggeválgga čađahettiin 2021:s bidje mediat veahá fuomášumi sámediggejienaid sáddema

manjoneapmái. Leat jearran gielddain movt sii vásihedje jienaid sáddema proseassa. Moadde dahje ii oktage giella dovda dán hástaleaddjin ieš alddis. Gielddat dovdet ahte sivvan manjoneapmái lea boastajohtu, eaige dilálašvuoddat siskkáldasat gielddain.

3.5 Gielddaid vásáhusat EVA geavahemiin

EVA válgahálldašeamii vuogádat dat geavahuvvo Norggas. Go guoská EVA geavaheapmái sámediggeválggas dovdet muhtun gielddat ahte EVA doaimá bures, ja earát fas vásihit ahte EVA ii leat bures hábmejuvvo sámediggeválggi.

3.5.1 Jienaid registreren

Muhtun lohkan-gieldda muitalit dárbbasmeahttu lossa proseassan registreret EVA:i minus 30-gielddaid jienaid. Dat oaivildit registreremat gáibidit dárbbasmeahttu olu operašuvnnaid ja olu deaddilemiid. Gielddat fertejit vuos válljet sturradiggeválgga válgabiirre gos jietna boahhtá, dasto fertejit válljet guđe gielddas jietna boahhtá, ovdal go loahpas sáhttet jienastuslogus ohcat jienasteaddji. Proseassaid ferte dasa lassin dahkat guktii – juoga mii ieš alddis orru dárbbasmeahttu – oktii gos jietna registrerjuvvo ja nuppes gos dat dohkkehuvvo ja russejuvvo jienastuslogus.

Dasto dáhtošedje gielddat buoret ohcanfunktšuvnna jienastuslohku EVA:s. Gielddat sáhttet ohcat dušše iešguhtege giella jienastuslogus. Dát mielddisbukta ahte dáhpáhusain gos lea eahpečielggas gos jietna boahhtá, nugo čilgejuvvui 3.2.1 kapihttalas, sáhtá giella loahpalaččat šaddat ohcat olles válgabiire gielddaid jienastusloguin.

3.5.2 EVA geavaheapmi lohka

Go jienaid galgá lohkat ja registreret EVA:i oaivildit mángga giella ahte šaddet hástalusat go sámediggeválggas leat mángga geavakeahtes lohkanšlájat. Hástalusat čuožžilit go pluss 30-gielddat eai nammejahkii bija šlájaid main eai leat jienat nullan. Vaikko lohka ii leatge gárvvis sáhtá giella almmatge lohkan-gieldii sáddet dan mii orru gárvásit lohkojuvvo. Váttisvuhtan lohkan-gielddaide lea ahte dat váilevaš nullašlájat dahket sidjiide teknihkalaččat veadjemeahttuin čađahit loahpalaš lohka. Logadettiin fertejedje danne muhtun lohkan-gielddat váldit nuolga oktavuodda gielddaid válgavásttolaččaiguin dáhttu dihte sin njulget boastuvuodda.

4. Gielddaid bálvalusfálaldaga ja bargojuogu árvvoštallamat

Ovddit kapihttalis leat geahčadan makkár hástalusaid gielddat leat vuohtán sámediggeválgga 2021 čadahemiin. Dán kapihttalis geahčadit lagabuidda movt gielddat árvvoštallet oahpahusa, diehtjuohkima ja geavaheadjedoarjaga maid leat ožžon Sámedikkis ja Válgadirektoráhtas, ja movt gielddat vásihit bargojuogu go sámediggeválgga čadahuvvo.

4.1 Gielddaid árvvoštallan oahpahusa hárrái

Ovdeš válggain leat Sámediggi ja Válgadirektoráhtta ovttasbargan gielddaid oahpahemiin. Praktihkalaččat lea dat geavvan dainna lágiin ahte lea várrejuvvon áigi diehtjuohkimii sámediggeválgga birra Válgadirektoráhtta oahpahusčoagganeamis stuorradiggeválgga čađaheami birra. Koronapandemiija hehttii Válgadirektoráhtta doallamis fysalaš oahpahusčoagganeamiid 2021:s. Molssaeaktun ráhkadii Válgadirektoráhtta oahpahusvideoid mat guske stuorradiggeválgii, muhto ii Válgadirektoráhtta iige Sámediggi leat ráhkadan videoid main sisdoallu lea sámediggeválgga birra.

Gielddat main válgavásttolaččat leat hárránan sámediggeválgga čađahit dieđihit ahte sidjiide leat fysalaš oahpahusčoagganeamiid ovdal leamaš ávkin, bottuiguin várrejuvvon sámediggeválgii. Vaikko oahpahusčoagganeamiid ieš alddis eai leat addán vástádusaid buot gažaldagaide mat gielddain leat sámediggeválgga birra, de leat dat leamašan deatalaš muittuheamiid ja geardduheamiid. Čoagganeamiid leat maiddái addán gielddaide liibba juogadit vásáhusaid eará gielddaiguin. Dat vejolašvuohta ii lean dán jagi válggas.

4.1.1 Válgamateriála fidnemis

Praktihkalaš váikkuhusat váilevaš oahpahusčoagganeamiin leat eanemusat leamaš unnán hárránan válgavásttolaččaide, ja válgavásttolaččaide gielddain main earáhuvai rolla sámediggeválggas 2017:s sámediggeválgii 2021:s, dábálepsovit 30-gielddas pluss 30-gieldan.

Beroškeahhtá lágídivvojit go oahpahusčoagganeamiid dáhtošedje gielddat ahte eanet praktihkalaš oahpahusmateriála galggašii leat fidnemis juogo Sámedikki dahje Válgadirektoráhtta neahttasiidduin. Oallugat gesset maiddái ovdan ahte animerejuvvon videoid maid Válgadirektoráhtta lea ráhkadan čilgen

dihte stuorradiggeválgga čađaheami bargodábiid, ja ahte dáhtošedje sullasaš materiála sámediggeválggiige.

Gielddat deattuhit dange ahte ii ábut duolbmat man vuđolaččat bargodáhpečilgehusat leat ja nu ain fertejit leat jus galget leat ávkin gielddaid oahpahasas.

Dál leat sámediggeválgii bagadusat ja fáddá-artihkkalat sihke válgamielbargiportálas ja Sámedikki neahttasiidduin. Bagadusat almmuhuvvo geassemánu loahpas. Min mielas orru gielddaiguin ságastallamiid maŋŋil vuhtomen ahte bagadusat eai leat oahppasat buohkaide. Muhtun gielddat lohket ahte bagadusat leat bohtán beare maŋŋit dasa ahte leat ávkin sin siskkáldas válgamielbargioahpahasas.

Gielddat mat eai leat ožžon vástádusa gažaldagaide almmolaš oahpahusmateriála bokte, leat dábálaččat váldán oktavuoda ránnjágielddain man dihtet lea hárránan čađahit sámediggeválgga. Muhtun gielddat lohket eará eanet hárránan dahje gelbbolaš gielddaid «gelbbolašvuođagiieldan». Jearahallamiin bohtá ovdan ahte moanat gielddat dovdet iežaset váldán badjelaset juogalágan geavaheaddjedoarjjarolla. Máhccat Sámedikki ja Válgadirektoráhtta geavaheaddjedoarjaga geavaheapmái 4.3 kapihttalis.

4.1.2 EVA geavaheapmi oahpahasas

Válgadirektoráhtta lea lohkan gielddaid várás čađahan sierra oahpahusčoagganeami Teamsas, muhto das ii lean olus oahppanávki lohkan gielddaid iežaset oainnu mielde. Oallugat dovddahit duššástumi go eai lean dárbbalaš beassanlobit EVA:i oahpahusa álggus. Ádjánii danne dárbbalašmeahttun guhká oazžut vuogádaga doaimmat.

Moanat gielddat namuhedje ahte sis ledje leamaš váttisvuođat rollagieđahallamiin EVA:s, maiddái earret oahpahusbottus. Rollagieđahallamis lea sáhka guđet beassanlobit sis geat barget válggain gielddas leat dahkat iešguhtege operašuvnnaid EVA:s. Váttisvuohta rollaid gieđahallat guoká eanas ovdal ieš válgáčielggadeami áigodahkii, mas gieldda válgavásttolaš áiggošii atnit hárrjehallanbirrasa EVA:s oahpásmuvvan dihte válgáčielggadeami bargguide. Moanat válgavásttolaččat vásihedje ahte eai ožžon dárbbalaš beassanlobiid, mii hehttii sin iskamis ja dovdiideamis vuogádahkii. Obbalaččat moanat lohkan gielddat váillahtit obbalaččabut oahpahusfálaldaga lohkan gielddaide, ja gehččet EVA ja dan válgafágalačča eanet ovttas.

4.2 Gielddaid árvvoštallan diehtjuohkinbarggu hárrái

Gielddaid sámediggeválgga čađaheami 2021:s leat earenoamážit guokte spiehkastaga váikkuhan, maŋŋonan jienastuslihput ja boasttuvuođat jienastuslogus. Giellat dovde lea ahte váilevaš diehtjuohkin lassánahtii daid spiehkastagaid váikkuhusaide. Mánŋa giellat leat muitalan ahte fertejedje riŋget Sámediggái ohcalan dihte jienastanlihpuid ja ahte álggos ožžo dieđuid jienastuslogu boasttuvuođaid birra media bokte. Giellat leat ovttá oaivilis ahte livččii galgan leat johtilet ja buoret diehtjuohkin sihke jienastuslihpuid maŋŋoneami ja jienastuslogu boasttuvuođaid birra.

Obbalaččat lea gielddain dat oaidnu ahte dieđut sámediggeválgga birra bohtet beare maŋŋit.⁹ Lassin dáhpáhusaide jienastuslihpuiguin ja jienastusloguin muhtun giellat namuhit ahte ledje hástalusat dieđuiiguin maid KGD:s ožžo lánhanjuolggadusrievdadusa birra. KGD mearridii heaittihit Sámediggeválgga lánhanjuolggadusaid § 50 viđát cealkkaosi, mii nannii ahte «Jus lanjas ii leat jienasteapmi sámediggeválgii, de galgá jienasteaddji čujuhuvvot jienastanlatnii gos vuostáiváldet sámediggeválgga jienaid». KGD heaittihii mearrádusa geassemánu 9. beaivvi, ja dieđihii gielladaide dan birra borgemánu 30. beaivvi 2021 reivves. Moanat giellat dovde dán leat beare maŋŋit, danne go dulkojedje ahte rievdadusa geažil fertejit rahpat jienasteami sámediggeválgii eanet sajiide go maid ledje plánen. Dan áiggis mas lea sáhka ledje giellat juo čađahan oahpahusa iežaset válgamielbargiide.

KGD dieđiha dattetge ahte rievdadus ii galgan gielladaide mielddisbuktit rievdadusa. Sámediggeválgga lánhanjuolggadusain čuožžu ahte «([j]ienasteapmi Sámediggeválggas gielddain main leat 30 dahje eanet olbmo Sámedikki válgajienastuslogus dollojuvvo seamma báikkis ja seamma áiggi go jienasteapmi stuorradiggeválgii». Mearrádus mii sihkkojuvvui ii galgan álgovuodus jotkojuvvo lánhanjuolggadusas, muhto dat lea anŋke čužžon 2021 rádjái, ja lea mielddisbuktan ahte giellat leat dulkon dan ahte sámediggeválggas lea liiba ráddjet jienastanbáikkiid logu.

4.3 Gielddaid árvvoštallan geavaheaddjedoarjaga hárrái

Ovddasvástádujuogu vuodul gaskal Sámedikki ja Válgadirektoráhtta, mii lea válgafágalaš ja

⁹ Maiddá Válgadirektoráhta bálvalusaid evalueremis 2021 stuorradiggeválgga oktavuodas bohtá ovdan ahte moanat giellat oaivildit Válgadirektoráhta dieđiha dahje ii

vuogádatlaš ovddasvástáduš, lei maiddá jurdda juohkit oktavuodaváldimiid mat gusket geavaheaddjedoarjagii dainna lágiin.

Válgadirektoráhtas lea iežas vuogádat geavaheaddjedoarjaga várás, maid Sámediggige geavahii válggas 2021:s. Dán dahke nu ahte oktavuodaváldimat mat bohte vuogádahkii, ja mat guske válgafágalaš gažaldagaide sámediggeválgga birra, čujuhuvvo Sámediggái. Válgadirektoráhtta oaččui 295 ášši iežas vuogádahkii mat čujuhuvvo Sámediggái.

Geavaheaddjedoarjaga geavaheapmi rievddada válgajagis, ja gielddain leat seahkálas vásáhusat. Dan sadjái go muhtun giellat leat duhtavaččat sihke vástidanáiggiin ja vástádusa kvalitehtain, dovdet fas eará giellat geavaheaddjedoarjaga nuppe lánhá. Muhtun giellat čujuhit hástalusaide geavaheaddjedoarjaga juohkimis, mas Sámediggige galgá vástidit válgafágalaš gažaldagaid, ja Válgadirektoráhtta fas teknihkalaš gažaldagaid. Mánŋa háve leat gažaldagain sihke válgafágalaš ja teknihkalaš bealit, ja dakkár gažaldagaid dáfus vuhtto ahte geavaheaddjedoarjaga ii doaimma doarvá bures.

Sámediggái lea leamaš hástalus vástidit buot oktavuodaváldimiid. Sámedikkis lei praktihkalaččat dušše okta resursaolmmoš vástidit gielddaid oktavuodaváldimiid, ja sus lei dasa lassin ovddasvástáduš buot earás mii gullá sámediggeválgga čađaheapmái.

Mánŋa giellat leat vásihan ahte geavaheaddjedoarjaga ii leat leamaš olámuttus, mii lea deatálaš sivan ahte hirmosit leat ohcan vástádusaid gažaldagaide eará gielddain sámediggeválgga čađahettiin 2021:s.

4.4 Gielddaid árvvoštallan bargujuogu hárrái

Sámediggeválgga lea organiserejuvvo eará lánhá go stuorradiggeválgga. Gielddaid juohkin pluss 30-gielddadaide, minus 30-gielddadaide ja lohkan-gielddadaide lea sámediggeválgga sierranasvuotta. Lea maiddá earenoamáš ovttasbargu organiserejuvvo gaskal Sámedikki ja Válgadirektoráhta. Seamma lánhá go Stuorradiggige dohkkeha stuorradiggeválgga, de dohkkeha Sámediggige sámediggeválgga válgabohtosa, muhto erohussan Stuorradikkis lea Sámedikkis operatiiva ovddasvástáduš addit fágadoarjaga. Stuorradiggeválggas gullá dát ovddasvástáduš Válgadirektoráhttii. Dán oassekapihhtalis geahčadit lagabuidda movt giellat árvvoštallet rollaset, ja

obanassiige dieđit dan birra maid sii oaivildit deatálaš dáhpáhusan beare maŋŋit.

movt sii oidnet bargojuogu gaskal Sámedikki ja Válgadirektoráhta.

4.4.1 Movt minus 30-gielddaid árvvoštallet bargojuogu

Obbalaš oaidnu minus 30-gielddain lea ahte leat duhtavaččat iežaset rollain. Minus 30-gielddat maid mii leat jearahallan dovdet ahte sin barggut leat muttáгат dan ektui man olu sápmelaččat leat sin gieldda jienastuslogus.

4.4.2 Movt pluss 30-gielddat árvvoštallet bargojuogu

Pluss 30-gielddaid gaskkas leat suorra erohusat das man olu sápmelaččat leat jienastuslogus. Leat sihke gaskasturrošaš norgga gielddat olggobealde sámi guovddášguovlluid, main leat badjelaš 30 sápmelačča jienastuslogus, ja gielddat main leat olu eambo sápmelaččat jienastuslogus ja nannoset čatnaseapmi sámi historjái ja servodateallimii. Dát erohusat vuhttojtt maiddá gielddaid organiserema árvvoštallamiin.

Muhtun suorát pluss 30-gielddain ii leat vuosteháhku váldit suorát ovddasvástádusa sámediggeválgga čađaheapmái, ovdamearkka dihte sáhttet čađahit loahpalaš lohkama lassin daid bargguide mat sis juo leat. Nu go digaštallojuvvui 3.2.1 kapihttalis sáhttet ovttaláган njuolggadusat ja bargovuogit gaskal suorradiggeválgga- ja sámediggeválgga leat ovdamunnin.

Nuppi dáfus eará pluss 30-gielddat oavvildit sis leat eahpegorálaš stuora barggu sámediggeválggain sin gieldda sámediggeválgga viidodaga ektui, ja háliidit áinnas sullasaš rolla go minus 30-gielddain.

4.4.3 Lohkangielddaid árvvoštallan bargojuogus

Lohkangielddain leat sámediggeválggas viidát barggut go eará gielddain. Mánnga lohkangieldda jerret manne leat válljejuvvon lohkangiellan. Sii dovdet ahte gáibiduvvo olu bargu leat lohkangiellan,

ja ahte buhtadus maid ožžot barggu čađaheapmái ii leat gorálaš bargohivvodaga ektui.

4.4.4 Gielddaid árvvoštallan ovddasvástádusdilis gaskal Sámedikki ja Válgadirektoráhta

Mánnga gieldda maid lea jearahallan dovdet ovddasvástádusdili gaskal Sámedikki ja Válgadirektoráhta veahá eahpečielggasin. Eatnasiin lea čielga oavvil ahte Sámedikki dat lea bajimuš ovddasvástádus. Lea baicce veahá eahpečielggas gokko Sámedikki ja Válgadirektoráhta ovddasvástádussurggiid rádjii lea ráhkkaneami ja gulahallama hárrái gielddaiguin.

Moanat gielddat čilgejit erohusa gaskal válgafágalačča ja vuogádatteknihkalačča leat eahpečielga erohussan geavatlaččat. Čađahanperspektiivvas sáhttá eahpečielga ovddasvástádusdilli dagahit ahte gielddat eai dieđe geainna galget váldit oktavuoda go hástalusat čuožžilit.

4.4.5 Sihkkarastit čieguš válggaid?

Nugo čilgejuvvui 2.4 kapihttalis lea gieldda sápmelaččaid lohku jienastuslogus mii mearrida bargguid mat gielddain leat čađaheamis. Moanat gielddat deattuhit movt 30 sápmelačča jienastuslogus rádjii mielddisbuktá ahte lohkamis ii sáhte áimmahuššat čieguš válgga prinsihpa doarvái bures. Gielddat main jienastuslogus leat eanet go 30 sápmelačča galget čađahit válgadikki. Gielddat main lea válgadiggi galget gaskaboddosaččat lohkat daid jienaid mat juhkkujuvvojit seamma lohkanšlájajide go suorradiggeválggas, juhkkujuvvon ovdagihttiijienaide ja válgadiggejienaide.

Dát mearkkaša ahte pluss 30-gielddain main leat juste badjelaš 30 sápmelačča jienastuslogus, gos mihtilmasat sullii 20 jienasteaddji jienastit, leat hui unnán jienat registrerejuvvon juohke lohkanšládji.,Dán geažil soaitá sáhttit identifiseret maid guhtege lea jienastan.

5. Buoridanevttohusat 2025 sámediggeválgga ektui

Gielddaid vásáhusaid čađamannan lea čájehan ahte moanat gielddat hásttuhuvvo čađahettiin sámediggeválgga 2021:s. Earenoamáš vahát lei ahte jienastuslihpud ledje maŋŋonan, ahte jienastuslohku lei boastut, ja ahte ii lean gielddaide eanet diehtojuoŋkin ja oahpahus. Mánŋa gieldda vásihit maiddáa ahte sámediggeválgga bargojuoŋku ii lean buot buoremus. Dán kapihttalas namuhit dieđuid maid gielddat máchahedje dan birra maid oaivildit berrešii vuoruhit boahte sámediggeválgga ektui.

5.1 Árvvoštallamiid duogáš

Mii sáhtášii ja berrešii buoriduvvot čađahettiin sámediggeválgga lea leamaš min jearahallamiid fáddán, ja dat lea maiddáa leamaš fáddán go Oslo gielda evaluerii 2021 sámediggeválgga.

Evttohusat buoridemiide maid namuhit leat daid gálduid vuodul, ja fáttmastit evttohusaid maid leat registreren leat leamaš mánŋga gielddas. Eat leat vuoruhan dan mii lea deađalaš ja ii nu deađalaš, eatge leat meroštallan goluid maid doaibmabijut gáibidit eatge makkár eará váikkuhusat doaibmabijuin soitet leat.

5.2 Evttohusat buoridemiide ráhkkananmutter

Gielddat deattuhit man deađalaš lea ahte dárbbalaš eavttut válgga doallamiid leat sajis ovdal go galget čađahit doaimmaideaset. Sámediggeválggas 2021:s leat válgajienastuslogu boasttuvuođat ja jienastan-koarttaid maŋŋonan deaddileapmi váikkuhan gielddaid vejolašvuođaide fuolahit sihkaris ja rievttis válggačađaheami. Gielddat leat danne ovtta oaivilis ahte lea deađalaš:

- Ásahit bargodábiid mat sihkarastet ahte gielddat ožžot buot válgamateriálaid áigemeari sisa.

Oallugat oaivildit maiddáa ahte lea deađalaš movt materiála lea hábmejvuvon, sihke vealtan dihte boasttuvuođain ja sádden dihte rievttis signálaidda jienasteddjiide. Cuiggoduvvo ahte jus

¹⁰ Oslo gielda lea buktán konkrehta evttohusaid movt dan obbalaš jienastanlihpud ja guoros jienastanlihpud sáhtá hábmet go evaluerii Sámediggeválgga 2021:s.

sámediggeválgga galgá olahit seamma stáhtusa go sturradiggeválgga, de ferte čađaheami ja materiála kvalitehta leat dat seamma. Muhtun gielddaid konkrehta evttohusat mat gusket válgamateriála hábmemiid leat:

- Hábmet obbalaš jienastuslihpuid seamma málle mielde go sturradiggeválgga obbalaš jienastuslihpuid
- Hábmet guoros jienastuslihpuid lánkanjuolgadusa mielde seamma lánkai go albma jienastuslihpuid¹⁰
- Bidjat gáibádusa guđet doavdnjekonvoluhtat galget geavahuvvot

Mánŋa gieldda leat maiddáa dovddahan dárbbu čielgaset njuolggadusaide ja oahppomateriáliid mat leat eambo olámutter. Berre danne árvvoštallat:

- Ráhkadit oktasaš málle manuála jienastus-koarttaide
- Ráhkadit «buoremus bargovuođái» čielgehusaid movt hábmet válgalanjaid
- Ráhkadit čielga bargodáhpečielgehusaid sámediggeválgga jienaid vuostáiváldimii

Jus galget ráhkaduvvot bagadusat, de lea deađalaš dieđihit gielddaide dan birra, ja gos gielddat daid sáhttet gávdnat. Ja jus «buoremus bargovuođái» galget ráhkaduvvot čielgehusat movt hábmet válgalanjaid, de čájehit jearahallamat ahte gielddain leat iešguđetlágan oainnut makkár sisdollui lea dárbbu oktasaš málles, sorjavaš rollas. «Buoremus bargovuođi» berre danne heivehit gielddaide main lea vealla man olu sápmelaččat leat jienastuslogus.

Eará doaibmabijut maid gielddat leat ohcalan, ja mii buoridivččii sin ráhkkananbarggu leat:

- Dahkat vejolažžan gielddaidege diŋgot eará materiála Sámedikkis, eanas profilerenmateriála.
- Addit gielddaide vejolašvuođa válljet dáhttotgo jienastuslihpoočohki vai eai.

5.3 Evttohusat buoridemiide ovdagihtiijenasteami áigodagas

Buoridanevttohusat ráhkkananmuddui álkidahttet gielddaid čađahit ovdagihtiijenasteami. Eará deađalaš eaktu lea ahte jienastuslohku lea ođasmahton ja olámutter go jienasteapmi rahppojuvvo. Gielddat leat ovtta oaivilis ahte lea deađalaš:

- Ásahit bargodábiid mat sihkkarastet ahte Sámedikki válgajienastuslohku lea ođasmahtton áigemeari sisa.

Dán sihkkarastima dihte soaitá fertet rievdatit áigemeari dieđihit jienastuslohkui. Áigemeari lea válgajagi geassemánu 30. beaivvi, ja árrajienasteapmi rahppojuvvo juo suoidnemánu 1. beaivvi.

Muhtun gielddain leat eará evttohusat árrajienastanáigodahkii. Dát evttohusat mearkašit rievdadusaid sámediggeválgga čadaheami bargojuhkui, ja danne leat fárus 5.8 kapihttalis, *Evttohusat bargojuogu buoridemiide.*

5.4 Buoridanevttohusat válgabeaivái/válgabeivviide

Gielddat vásihit dárbbasmeahtun lossadin atnit báberjienastuslogu. Okta doaibmabidju maid oallugat evttohit lea danne:

- Russegoahtit jienastuslogu elektrovnnalaččat maiddái válgadikkis.

5.5 Buoridanevttohusat lohkanmuđdui

Gielddat dovddahit vuorjašumi dasa ahte sáhttago doallat čiegu válggaid gáibádusa pluss 30-gielddain main leat lagabuidda 30 sápmelačča jienastuslogus. Okta evttohus mii unnidivččii vára rihkkut čiegu válggaid gáibádusa lea:

- Lohkat ovdagihttiijienaid ja válgadiggejienaid ovttas maiddái pluss 30-gielddain.

Muhtun gielddat gesset ovdan ahte dárbbasuvvo geahčadit sámediggeválgga čoahkkingirjiid vai čájehit ollislaččabut gova ja leat álkibut áddet. Okta doaibmabidju mii buorida gielddaid barggu lohkanadásis lea danne:

- Ráhkadit čoahkkingirjiid mat čájehit ollislaččabut gova ja leat álkibut áddet.

Ovdamearkkat čoahkkingirjiid buoridemiide maid gielddat gesset ovdan lea oazžut eanet tabeallaid mat čájehit ollislaččabut gova ja vejolašvuoda čállit eanet kommentáraid.

5.6 Evttohusat buoridit EVA

Jearahallamiin leat boahtán ovdan márga stuorát ja unnit evttohusa mo buoridit EVA.. Maid eatnasat dovddahit lea dárbu:

- Ođđasit bidjat dieđu EVA:i ahte jienasteaddjis lea jienastanvuogiatvuotta sámediggeválggasge.

Eará dieđuin mat máhcahuvve ledje eanet tehnikkalaš iešvuodát, ja buorideamit maid leat registreren ahte gielddat ohcalit leat:

- Sihkkut lohkanšlájaid mat eai geavahuvvo.
- Buoridit jienastuslogu ohcanfunkšuvnna nu ahte ii dárbbas vuos gávdnat rievttis gieldda.

5.7 Evttohusat buoridit bálvalusfálaldaga

5.7.1 Diehtujuohkinbarggus buorideamit

Eanas gielddat maid leat jearahallan vásihit ožžon beare unnán dieđuid dilálašvuodaid birra mat leat váikkuhan sin válgagačadaheami. Dát fátmasta maŋŋonan jienastuslihpuid ja boastuvuodaid birra dieđuid jienastuslogus. Gielddat maiguin leat háleštan eai loga galgat geavahit ođđa diehtujuohkinanálaid, muhto atnit daid neavvuid mat gávdnojit eanet go dál, earenoamážit dieđihit e-boasttta bokte. Guhkkín eret buot gielddat isket jámma Sámedikki ruovttusiiddu.

- Leat proaktiivvalaččabut gulahallamiin gielddaiguin.

5.7.2 Oahpahušbuorideamit

Gielddat ohcalit eanet oahpu sámediggeválgga čadaheapmái go maid 2021:s ožžo. Bagadallanmateriála sávaldagaid birra muitaluvo 5.2 kapihttalis *Buoridanevttohusat ráhkkandássái.* Dasa lassin áiggošedje gielddat:

- Láhčit saji diehtujuohkimii sámediggeválgga birra Válgadirektoráhta oahpahuščoagganeamis (-nemiin).

5.7.3 Geavaheaddjedoarjabuorideamit

Geavaheaddjedoarjaga organiseren lea funkšuvdna sámediggeválgga organiseremis, mas Sámedikkis lea ovddasvástádus válgafágalaš bealis, ja Válgadirektoráhtas fas lea ovddasvástádus vuogádattehnikkalaš bealis.

Jus galggaš rievdatit geavaheaddjedoarjaga, nu go muhtun gielddat dáhtošedje, de lea ulbmilaš geahččat dan oktan digaštallamiin rievdatit bargojuogu, mas Válgadirektoráhtas maiddái lea stuorát ovddasvástádus válgafágalaš bealis.

5.8 Evttohusat bargojuogu buoridemiide

Eatnat gielddat leat árvalan rievdatit bargojuogu barggus sámediggeválggain. Váldoáššin golbma evttohusa geardduhuvvojit:

- Sirdit fágadoarjaovddasvástádusa Válgadirektoráhtii.

- Sirdit lohkanovddasvástádusa Sámediggái.
- Ásahit elektrovnnalaš jienasteami.

Evttohusain šaddet stuorra ja vejolaččat áiggokeahtes beavttut jus čađahuvvojit, ja lea deatalaš cuiggodit ahte buot gielddat maid leat jearahallan eai soaitte doarjut evttohusaid. Gielddat main eai leat evttohusat rievdadusaide eai leat hásttuhuvvon muitalit moitetgo rievdadusaid. Lea vuoiga jáhkkit ahte evttohusvonn rievdadusaide lea eahpádus, maiddá gielddat Norggas, ja Sámedikkis ja Válgadirektoráhtas.

Namuhit dasto sin ákkaid geat leat čujuhan rievdadusaide, muhto deattuhit fas ahte eat leat viidábut árvvoštallan doaibmabijuid ovdamuniid ja headušusaid. Vejolaš rievdadusaid berrešii analyseret dárkileappot, jus dat leat áigequovdilát.

Sirdit fágadoarjjaovddasvástádusa Válgadirektoráhttii

Sámediggái lea hástalusson 356 gielddaide addit doarvái fágadoarjaga. Buot gielddain soitet leat okta dahje eanet gažaldagat maid háliidit jearrat sámediggeválgga čađaheami birra, ja dovddahit dárbbasit sihke oahpahuščoagganemiid ja eanet čálalaš ja oahpahuš- ja diehtujuohkinmateriála.

Gielddat mat dadjet ahte Válgadirektoráhtta berrešii oažžut eanet ovddasvástádusa sámediggeválgga čađaheamis, ákkastit oainnuset dainna ahte Válgadirektoráhtas lea organisašuvdna mii dušše bargá válggain, das leat eanet resurssat go Sámedikkis, ja barggu bokte gieldda- ja fylkkadiggeválggain lea eanet hárrjaneapmi addit bálvalusaid gielddaide.

Sirdit lohkanovddasvástádusa Sámediggái

Lea váttis ortnet sáddet ovdagihtii jienaid pluss 30-gielddaide/lohkangielladaide ja sáddet ovdagihtii jienaid ja válgadiggejienaid lohkangielladaide

loahpalaš lohkamii. Das lea sadji boasttuvuođaide, ja dagaha sidjiide lohkangielladaid oainnu mielde sakka lassibarggu. Mánjga gieldda evttohit danne baicce sáddet jienaid njuolga Sámediggái, mii váldá badjelosas ovddasvástádusa daid lohkat.

Ásahit elektrovnnalaš jienasteami

Gielddain mat háliidit ahte vejolašvuotta ásahit elektrovnnalaš jienasteami leat eanas seamma ákkat go lohkanovddasvástádusa sirdimis Sámediggái; boasttuvuođavárta mii lea dálá vuogádagas vuostáiváldit ja sáddet jienaid, ja lassibarggut mat gielddain šaddet. Elektrovnnalaš jienasteapmi luvve eatnat hástalusaid, ja elektrovnnalaš jienasteami sámediggeválggas ferte geahččat ovttas árvvoštallamiiguin mat leat elektrovnnalaš jienasteami birra obbalaččat.

5.9 Árvvoštallamiin čoačkkáigeassu

Dán guorahallama mandáhttan ii leat leamaš addit iešheanalaš árvvoštallamiid sámediggeválgga resursageavaheamis ja organiseremis. Čađamannan dieđuin maid gielddat máhcahit čájeha dattetge ahte dáidá leat hástaleaddjin fuolahit ahte sámediggeválgga čađaheapmi 2025:s lea riehta, sihkar, rabas ja lohttevašvuođaaddi, jus bargujuohku ja resurssat mat várrejuvvojit čađahit sámediggeválgga leat nugo dál. Badjelaš 20 000 jienastanvuogavuodalaččaiguin lea sámediggeválgga oalle unni jienasteddjiid logu dáfus, muhto lea stuoris oassálasti aktevrraid logu dáfus. Norggas leat 356 gieldda iešguđet rollaiguin sámediggeválggas, ja mat buohkat soitet dárbbasit dieđuid ja oahpahuš, ja sávašedje sáhttit váldit oktavuoda geavaheadjedoarjagiin go lea dárbu. Daid dárbbuid gokčan orru gáibideamen organisašuvnna mii lea stuorát go dan mii lea leamaš Sámedikki hálddus sámediggeválgga čađahettiin 2021:s.

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

post@osloeconomics.no
Tel: +47 21 99 28 00
Fax: +47 96 63 00 90

Galledanadressa:
Kronprinsesse Märthas plass 1
0160 Oslo

Boostaadressa:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo